

Pitkääikaistyöttömän aktivointi ja osallisuuden kehittäminen Askel kerrallaan -hankkeessa

Sirpa Hyysalo

2020 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Pitkäaikaistyöttömän aktivointi ja osallisuuden kehittäminen
Askel kerrallaan -hankkeessa**

Sirpa Hyysalo
Sosiaali- ja terveysalan johtaminen,
YAMK
Opinnäytetyö
Tammikuu, 2020

Sirpa, Hyysalo

Pitkäaikaistyöttömän aktivointi ja osallisuuden kehittäminen Askel kerrallaan -hankkeessa

Vuosi 2020 Sivumäärä 409

Kehittämistyö on läsnä kaikkialla, niin kouluissa, työpaikoilla, yksilöiden arjessa kuin mukana yhteiskunnallisissa keskusteluissa. Kehittämistä tehdään eri tasoilla ja mitataan erilaisilla mittaristoilla ja indikaattoreilla. Kehittämishankkeet ja projektit, joita löytyy lähes jokaisesta organisaatiosta, tuottavat uudenlaista tietoa, tapoja ja toimintamalleja tehdä työtä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli pitkäaikaistyöttömän aktivointi ja osallisuuden kehittäminen Sini-nauhasäätiön Askel kerrallaan -hankkeessa, jonka tavoitteena on työelämän ulkopuolella olevien suomalaisten työ- ja toimintakyvyn kohentaminen. Tavoitteena opinnäytetyössä oli arvioida tekijöitä, jotka edesauttavat sekä estävät pitkäaikaistyöttömän pääsemistä takaisin työelämään. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää aktivoivia ja osallistavia toimintamalleja hankkeelle. Opinnäytetyössä käsitellään työelämään pääsyä estäviä ja edistäviä tekijöitä yleisellä tasolla, sekä hankekohtaisella tasolla.

Tässä opinnäytetyössä puhutaan työelämään pääsyä estävistä ja edistävästä tekijöistä. Useampi aiheita aiemmin tutkinut on käyttänyt samasta asiasta termejä resurssitekijät ja rajoittavat tekijät. Näissä tutkimuksissa resurssitekijöiksi eli edistäviksi tekijöiksi ovat nousseet pitkäaikaistyöttömien kohdalla koulutuksen, terveyden, oman jaksamisen ja aktiivisuuden merkityksen. Rajoittavia eli työelämään pääsyä estäviä tekijöitä puolestaan on todettu olevan vastaavasti koulutuksen puute tai sen vanhentuminen, terveysongelmat sekä oma passiivisuus. Myös osallisuuden vaikutus ja merkitys suhteessa parempaan elämänlaatuun ja mahdollisuuksiin työllistyä, käy ilmi myös useammasta tutkimuksesta.

Kohderyhmänä kvalitatiivisessa tutkimuksessa oli Askel kerrallaan -hankkeeseen osallistuneita henkilöitä, joiden status vuosina 2017-2019 oli tai on ollut pitkäaikaistyötön. Opinnäytetyön kirjallinen osio koostuu työn etenemisen lisäksi pitkäaikaistyöttömyyden määritelmästä ja näkökulmista sekä osallisuuden ja aktiivisuuden linkityksestä pitkäaikaistyöttömyyteen. Toimintatutkimus sekä palvelumuotoilu ovat opinnäytetyössä käytetyt keskeiset menetelmät. Opinnäytetyön myötä hanke sai uudenlaisia toimintamalleja, joita hyödynnetään hankkeen ryhmämuotoisessa toiminnassa. Toimintamallien arviointi ja seuranta tehdään työryhmän sisällä pilotoinnin jälkeen, joka on tavoitteena toteuttaa keväällä 2020 alkavassa asiakasryhmässä.

Asiasanat: Pitkäaikaistyöttömyys, aktivointi, osallisuus, kehittäminen

Sirpa, Hyysalo

Activation and inclusion of the long-term unemployed in the Askel kerrallaan project

Year 2020

Pages

409

Development Work is present everywhere, including schools, workplaces, the everyday lives of individuals and social debates. Development is done at different levels and measured by different sets of indicators. Development projects can be found in almost every organization and it brings new insights, ways and models to work. The thesis was made for Sininauhasäätiö's Askel kerrallaan project, the target of which was to develop activation and participation of the long-term unemployed, as well as a new operations model. The goal of this thesis was to find out the views and reasons that either strengthen or weaken long-term unemployed people's way to working life.

Other earlier theses on the same subject use terms resource factor and limiting factor. In these studies, the importance of education, health, personal well-being and activity of the long-term unemployed have become resource factors. On the other hand, limiting factors include lack of education or obsolescence, health problems and inactivity. The impact and importance of inclusion in relation to a better quality of life and access to employment is also evident in several studies.

The target group in the thesis was the long-term unemployed, who had participated in the Askel kerrallaan project in (years) 2017-2019. The written part of the thesis consists of definitions and perspectives of long-term unemployment and the linking of participation and activity to long-term unemployment. Functional research and service design are the main methods used in the thesis. As a result of the thesis, the project received new types of operating models that are utilized in the project's group activities. The evaluation and monitoring of the operational models will be carried out within the working group after piloting, which will be starting in spring 2020.

Keywords: long-term unemployment, activation, participation, development

Sisällys

1	Johdanto	7
2	TIETOPERUSTA	8
2.1	Pitkäaikaistyöttömyys	8
2.1.1	Työttömyyden kustannukset	9
2.1.2	Pitkäaikaistyöttömän status ja rooli yhteiskunnassa	11
2.2	Pitkäaikaistyöttömän aktivointi	12
2.2.1	Yhteiskunnan ratkaisut työttömyyden vähentämiseksi	13
2.3	Osallisuus	14
3	KEHITTÄMISASETELMA	16
3.1	Tarkoitus ja tavoitteet	17
3.2	Kehittämiskysymykset	17
3.3	Menetelmälliset ratkaisut	17
3.4	Aineiston keruu ja analysointi	19
4	TULOKSET	23
4.1	Miten hankkeessa voidaan tunnistaa esteet ja tukea sekä edesauttaa pitkäaikaistyöttömän mahdollisuuksia päästä työelämään?	23
4.2	Millaisten toimintamallien avulla voidaan tukea ja edesauttaa pitkäaikaistyöttömän mahdollisuuksia päästä työelämään?	26
4.3	Yhteenveto kehitetyistä toimintamalleista	29
5	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	31
5.1	Johtopäätökset	31
5.2	Aineiston koko ja kattavuus	31
5.3	Kehittämisasetelman arviointi ja jatkokehittämisasiheet	32
	Lähteet	35
	Liitteet	39

1 Johdanto

Suomen työttömyysaste on 2010-luvulla vaihdellut yhdeksän pilkku neljän ja seitsemän pilkku neljän prosenttien välillä. Yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleita työttömistä työnhakijoista oli kaksikymmentäviisi pilkku kahdeksan prosenttia. (Suomen virallinen tilasto, 2019.) Ruotsin työttömyysaste joulukuussa 2019 oli seitsemän pilkku neljä prosenttia. Työllistämistä edistävässä politiikassa pääpaino kohdistuu usein nuoriin, ja vie huomion ja osittain myös rahoituksen pois pitkäaikaistyöttömille kohdennetuista palveluista. Ruotsissa työvoimapolitiittisia nuorille suunnattuja aktiiviohjelmia ovat mm. nuorisotakuu (ungdomsgaranti) ja työelämään johdattaminen (arbetslivsintroduktion). Ruotsin laajin erityisesti pitkään työttömänä olleille kohdennettu ohjelma on työ- ja kehittämistakuu (JOB). (Arbetsförmedlingen, 2019.) 2000-luvulla myös Suomen työvoimapalveluissa on tapahtunut monia uudistuksia ja kehitystä, joita on kohdennettu suoraan pitkäaikaistyöttömille. Niiden tavoitteena on huomioida pitkittyneeseen työttömyyteen liittyviä erityispiirteitä – ja haasteita, ja etsiä kullekin pitkäaikaistyöttömälle soveltuvia palveluita ja ratkaisuja. Julkishallinnon tarjoamista palveluista merkittävimpiä uudistuksia on ollut muun muassa työvoiman palvelukeskusten perustaminen (TYP), jossa valtio ja kunta yhteistyössä tarjoavat monipuolista palvelua pitkään työttömänä olleille henkilöille, joilla kasautuneet ongelmat ja rakennetyöttömyys on vaikeuttanut työllistymistä. (Arnkil & Spangar, 2018, 252-253.) Myös erilaiset julkisrahoitteiset hankkeet, joiden kohderyhmänä ovat pitkäaikaistyöttömät, ovat lisääntyneet. Vuonna 2017 sosiaali- ja terveysministeriö perusti Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlan kunniaksi avustushjelman nimeltä Toimintakyky kuntoon. Avustushjelma rahoittaa 20 eri hanketta, jotka toimivat ympäri Suomea. (Toimintakyky kuntoon, 2017). Opinnäytetyö on tehty Askel kerrallaan hankkeelle, ja sen tavoitteena on luoda ja kehittää toimivampia toimintamalleja- ja tapoja, joiden avulla työelämän ulkopuolella pitkään olleet työttömät suomalaiset saisivat uskoa ja toivoa sekä konkreettista apua elämässään eteenpäin.

Aihe tälle opinnäytetyölle on ajankohtainen: Sipilän hallituksen nyt jo purettu vuonna 2018 lanseeraama aktiivimalli sekä perustulokokeilu (2017-2019) ovat nostaneet keskustelua yhteiskunnan roolista suhteessa työttömään henkilöön. Näitä näkemyksiä ja kokemuksia opinnäytetyössä kerättiin hankkeeseen osallistuneilta työttömiltä henkilöiltä, joiden työttömyys on pitkittynyt. Mitkä tekijät edesauttavat ja mitkä estävät työelämään pääsyä? Miten voittoa tavoittelematon kansalaisjärjestö Sininauhasäätiö voi määräaikaisella hankkeellaan vastata pitkäaikaistyöttömien tarpeisiin? Ollaanko juuri tässä hankkeessa luomassa uudenlaista toimintamallia, joka vastaa pitkäaikaistyöttömien ahdinkoon, askel kerrallaan?

2 TIETOPERUSTA

2.1 Pitkäaikaistyöttömyys

Työstä syrjäytyminen on pitkään nähty myös yhteiskunnasta syrjäytymisenä. Työelämän rakennemuutokset, johon liittyvät yksinkertaisten ja vähäistä koulutusta vaativien työtehtävien katoaminen, ovat myötävaikuttaneet myös työttömyyden pitkittymiseen. Koulutusvaatimukset ja työelämään pääsyn edellytykset ovat kasvaneet. Ammattitaidon vanhentuminen, ikä, mielenterveys- ja päihde- sekä muut ongelmat ovat ensisijaisia syitä pitkittyneeseen työttömyyteen. Yhteiskunnan vaikeimmin työllistyvät ovat pitkäaikaistyöttömyyden lisäksi elämäntilanteessa, josta on epätodennäköistä enää palata työelämään. Työttömyys on kestoaltaan jo hyvin pitkäkestoista. Sairaudet, rankat elämäkokemukset, asunnottomuus ja mielenterveys- ja päihdeongelmat ovat pitkäaikaistyöttömyyden lisäksi vieneet ihmisen jo lähelle työkyvyttömyyttä. Puhutaan vaikeimmin työllistyvistä pitkäaikaistyöttömistä, joille ensisijaista on sosiaaliturva ja erilaiset kuntoutus- tai tukitoimenpiteet. (Raunio, 2006, 76-77, 85). Tällä hetkellä ikääntyvä väestö synnyttää vajeen työmarkkinoilla olevaan työvoimaan, jonka seurauksena myös työvoiman ulkopuolella olevat ikääntyneet ja terveytensä menettäneet siirtyvät pois työttömyystilastoista. (Vuorela 2008, 41.)

Pitkäaikaistyöttömyyden määritelmä perustuu lakiin julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta (1295/2002): ”Pitkäaikaistyöttömällä tarkoitetaan työtöntä työnhakijaa, joka on ollut yhtäjaksoisesti 12 kuukautta työttömänä työnhakijana sekä työtöntä työnhakijaa, joka on ollut useammassa työttömyysjaksossa yhteensä vähintään 12 kuukautta työttömänä työnhakijana ja joka työttömyyden toistuvuuden ja kokonaiskeston perusteella on rinnastettavissa yhtäjaksoisesti 12 kuukauden työttömänä olleeseen työnhakijaan.” (Finlex, 2002, 7§, 5mom.)

Terveysten- ja hyvinvoinninlaitoksen julkaisussa ”Suomalaisten hyvinvointi 2010” tutkitaan työttömyyden ja huono-osaisuuden kasautumista. Huono-osaisuuden erilaisten muotojen yhdistyminen samalla yksilöllä tarkoittaa kasautunutta huono-osaisuutta. Tätä pidetään todellisenä huono-osaisuutena, joka ilmenee erilaisin ulottuvuuksin elämän eri osa-alueilla. Tyypillistä kasautunutta huono-osaisuutta on sen prosessinomaisuus, jossa esimerkiksi puutteellinen ja vanhentunut koulutus heikentää työllistymismahdollisuuksia. Pitkittynyt työttömyys taas vaikuttaa sosiaalisten verkostojen kaventumiseen, jolla voi olla seurausta yksinäisyyteen ja mielenterveysongelmiin. Tämä johtaa entistä heikompaan työmarkkina-asemaan. Kasautuneen huono-osaisuuden yhteys pitkittyneeseen työttömyyteen on ilmeinen, joten on syytä tiedostaa tästä johtuvat yksilöön heijastuvat seuraukset. Nämä tulee huomioida myös suunniteltaessa pitkäaikaistyöttömille tarjottavia aktivointi- ja tukitoimenpiteitä. (Kauppinen ym. 2010, 234-237).

Koulutuksen puute on yksi merkittävimmistä tekijöistä vaikeasti työllistyvien kohdalla. Vähän koulutettujen on vaikea työllistyä etenkin Suomessa. Muissa Pohjoismaissa vähän koulutetuilla

on paremmat mahdollisuudet työllistymiseen. Muihin Pohjoismaihin verrattuna Suomesta löytyy myös yksi jopa hieman kummallinen ilmiö: täältä löytyy eniten ihmisiä, jotka eivät vain hae töitä. Syytä ei tiedetä. (Helsingin Sanomat 2019, A15.) Myös työ- ja elinkeinoministeriön analyysissa Alatalo, Larja ja Räisänen (2019, 12) ovat tutkineet piilotyöttömyyttä. Suomessa sen osuus on muita Pohjoismaita; Ruotsia, Norjaa ja Tanskaa selvästi korkeampi. Tilastokeskuksen uusimman katsauksen 20.12.2019 mukaan piilotyöttömiä oli Suomessa kaikista työvoiman ulkopuolella olevista 124 000. (Suomen virallinen tilasto, 2019.) Ristiriitaista on myös se, että yhä useampi korkeastikoulutetuista on työttömänä. Vuodesta 2012 pitkäaikaistyöttömyys on voimakkaasti lisääntynyt. Mielenkiintoista tässä on pitkäaikaistyöttömien profiilin uudistuminen, mikä tarkoittaa sitä, että yhä enemmän paremmin koulutetut ja nuoremmat henkilöt ovat pitkäaikaistyöttöminä. Pitkäaikaistyöttömien korkeakoulutettujen määrä on kaksinkertaistunut vuodesta 2012 vuoteen 2016, ja korkeakoulu- tai tutkijakoulutuksen määrä on prosentuaalisesti kasvanut eniten. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2017, 21.)

2.1.1 Työttömyyden kustannukset

Työttömyysturvalaissa 30.12.2002/1290 määritellään työttömän työnhakijan oikeudet ja velvollisuudet työttömyydestä aiheutuvien taloudellisten menetysten vuoksi sekä työttömyysturvalain mukaisilla etuuksilla pyritään varmistamaan se, että työttömän taloudelliset edellytykset edesauttavat mahdollisuutta päästä tai palata takaisin työhön sekä hakea työtä. Työttömyyden aikainen perustoimeentulo taataan maksamalla työttömälle työnhakijalle työttömyyspäivärahaa tai työmarkkinatukea. (Finlex 2002.) Työttömyysturvaa Suomessa maksavat sekä työttömyyskassat että Kela. Työttömyyskassasta maksetaan ansiopäivärahaa ja Kelasta peruspäivärahaa sekä työmarkkinatukea. Työttömyysturvan saaminen edellyttää TE-toimiston arvion siitä, täyttääkö työttömäksi työnhakijaksi ilmoittautunut henkilö työvoimapolitiittiset edellytykset. Työttömyyskassojen maksama ansiopäivärahan määrä muodostuu palkan määrästä, jota työttömälle on maksettu ennen työttömyyttä. Kelan maksamaan peruspäivärahaan ja työmarkkinatukeen aiemmin saatu palkka ei vaikuta, vaan niiden määrä korreloi kansaneläkeindeksin muutoksiin. (Kela 2018.)

Yhteiskunnan intressi pitkittyneen työttömyyden vähentämiseen on ilmeinen. Tiainen (2018, 185) kuvastaa työttömistä kertyviä rahallisia välittömiä kustannuksia sen perusteella, kuinka paljon työttömien keskimääräinen toimeentuloturva sekä keskimäärin saama työttömyyspäiväraha on. Olennaista on kuitenkin se, onko työttömyysturva ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa vai työmarkkinatukea.

Pitkään työelämästä poissaolleet henkilöt saavat työmarkkinatukea, ja mikäli sen maksaminen on toistuvaa ja pitkäaikaista, joutuvat kunnat maksamaan valtiolle jokaisesta pitkään työmarkkinatukea saavasta työttömästä sakkomaksuja. Käytännössä siis pitkäaikaistyöttömästä kertyvistä kustannuksista vastaavat sekä valtio että kunta. Yli 200 päivää työttömyyden perusteella maksettua työmarkkinatukea saavista Kela ilmoittaa tiedon työttömyysetuuden saajan

kuntaan. Niin sanotut sakkomaksut kunnille alkavat kertyä sen jälkeen, kun kuntalainen on saanut työmarkkinatukea 300 päivää. Tällöin kunta joutuu maksamaan puolet työttömän työmarkkinatuesta. Kuntia kiinnostaa ennakkotietona ne henkilöt, jotka ovat saaneet jo yli 200 päivää työmarkkinatukea. Tämä edesauttaa kuntien ennakointia tulevan työmarkkinatuen maksuun, kun 300 päivää täyttyy. Kyseessä on myös intressi kohdistaa omien työllisyyspalveluiden suuntaamista näille henkilöille, jotta työmarkkinatuen kustannuksilta kunnassa vältyttäisiin. Niin kutsutut sakkomaksut nousevat, mikäli henkilö on saanut yli 1000 päivää työmarkkinatukea. Tällöin kunnan rahoitusosuus työmarkkinatuesta on 70%. (Kela 2017.) Tästä syystä pitkään työttömänä olleista henkilöistä kertyvät kustannukset tulevat erityisen kalliiksi kunnalle.

Kajanoja (2018, 186) muistuttaa että työttömyyden kustannusten keskimääräislaskelmia voidaan tehdä monien eri indikaattorien valossa. Passiivisen työvoimapolitiikan kustannukset eli työttömyydestä koituvien toimeentuloturvakustannuksia pidetään suppeimpana indikaattorina laskettaessa kustannuksia. Jos tähän otetaan mukaan myös käsite laajemmasta kustannusten tarkastelusta, mukaan on otettava valtion ja kuntien kohdistavat resurssit ja varat työttömän aktivoimiseksi. Myös verotulomenetyksiä voidaan laajemmissa laskelmissa tarkastella. Julkisen sektorin kustannuksia työttömien kohdalla nostaa esimerkiksi työttömyyden johdosta maksettava asumistuki ja toimeentulotuki.

Vuonna 2018 työttömyysturvan menoissa tapahtui merkittävä käänne. Tähän mennessä työttömyyskassojen maksama ansioturva on ollut määrältään suurempaa, mitä Kelan maksama työttömän perusturva. Vuonna 2010 ansioturvaa maksettiin kaksinkertaisesti enemmän, kuin perusturvaa. Tilanne on kuitenkin kääntynyt pääläelleen, ja perusturvan menot ovat nyt lähes 2% suuremmat kuin ansioturvamenot. Osasyys tähän nähdään vuoden 2018 alussa voimaan astunut työttömyysturvan aktiivimalli. (Kela 2019.) Aktiivimallissa tarkastellaan kolmen kuukauden (65päivän) tarkastelujakson ajan työnhakijan aktiivisuutta siihen esitettyihin edellytyksiin. Riittävä palkkatyö, määritelyihin työllistämistä edistäviin palveluihin osallistuminen tai itsensä työllistäminen yrittäjänä täyttävät aktiivimallin ehdot. Aktiivimallin leikkuri kuitenkin käy, mikäli määritellyt aktiivisuutta mittaavat ehdot eivät täyty. Tämän seurauksena seuraavan kolmen kuukauden tarkastelujakson ajalta työttömyysetuutta leikataan sen kokonaismäärästä 4,65%. (Kela 2018.) Aktiivimallin vaikutuksesta noin joka kolmannelta ansiopäivärahan saajalta työttömyysetuuden määrä aleni vuonna 2018. Tämä kohdistui erityisesti ikääntyneiden etuuksien leikkaamiseen: mitä vanhemmasta ikäryhmästä on kysy, sitä enemmän oli alennetun etuuden saajia. (Kela 2019.)

Muita työttömyydestä kertyviä kustannuksia ovat työttömyysturvakustannusten lisäksi järjestelmän ja palveluiden ylläpito. Heikkinen & Vesala (2013, 161-162) kritisoivat valtion roolia työvoimatoimissa. He pitävät järkevänä sen yksityistämistä. Työ- ja elinkeinotoimistojen me-

not ovat vuositasolla noin 240 miljoonaa euroa. Puoli miljardia euroa vuodessa menee kustannuksiin, jotka muodostuvat työllistämis- koulutus- ja erityistoimista. Kyseenalaista on työ- ja elinkeinotoimiston rooli työttömän henkilön työllistymisen edistäjänä. Myöskään yrityksillä ei ole vahvaa kokemusta siitä, että työvoimatoimistosta saisi pätevää työvoimaa. Uudistuksia nyky muodossa toimivaan järjestelmään kaivattaisiin erityisesti pitkäaikaistyöttömien määrän vähentämiseksi. Jatkuva ajankohtaista keskustelua palveluiden uudistamisesta käydään. Helsingin Sanomat (2019, A15) uutisoi valtiosihteerin, valtiovarainministeriön korkeimman virkamiehen Martti Hetemäen puhetta työllisyysnäkömystä Rinteen hallituksen budjettiesityksen julkistamistilaisuudessa. Hän pitää Ruotsin mallia kannattavana Suomessa. Ruotsissa työvoimapaalveluja on enemmän, kun Suomessa ne keskittyvät pitkälti passiivisiin ja digitaalisiin palveluihin. Suomen heikompi talous on kuitenkin myös alttiimpi työttömyyden lisääntymiseen suhdannevaihteluissa kuin Ruotsilla, jossa talous on vankemmalla pohjalla.

2.1.2 Pitkäaikaistyöttömän status ja rooli yhteiskunnassa

Välimaa (2008, 247-251) on tutkinut yhteiskunnan luomaa pitkäaikaistyöttömien ryhmää suhteessa siihen, miten työttömänä olevat henkilöt mieltävät itse oman asemansa ja roolinsa. Tutkimuksessa korostui negatiivinen leima, joka liitetään yhteiskunnallisissa keskusteluissa pitkäaikaistyöttömiin. Myös työttömät itse määrittelevät oman positionsa sen mukaan, miten muut yhteiskunnassa heidät määrittelevät. Leimautuminen pitkäaikaistyöttömäksi herättää heissä itsessäänkin kielteisiä ajatuksia ja huonommuudentunnetta, arvottomuutta. Jokaisen yksilön vallassa on kuitenkin se, miten suhtautua ulkoapäin annettuun kielteiseen ryhmittelyyn ja leimautumiseen. Vuorelan (2008, 41) heijastaa politiikan ja erilaisten poliittisten vaiheiden vaikutusta pitkäaikaistyöttömistä käytettyyn terminologiaan ja määrittelyyn. Vajaa-kuntoisuuskäsite 1960-luvulta ja työrajoitteisuus termi 1980-luvulta eivät ole ainakaan vähentäneet negatiivisen leimautumisen liittämistä pitkäaikaistyöttömyyteen. Vuorelan (2008, 253) tutkimuksessa kävi ilmi myös se, että pitkäaikaistyöttömät itse usein ikään kuin oikeuttavat elämäntilanteensa ja työttömyytensä fyysisen tai psyykkisen sairauden vuoksi, joka nähdään työelämän ulkopuolelle ajautumisen syyksi. Karjalainen (2008, 110) muistuttaa siitä, että kukaan pitkäaikaistyöttömyyttä itse kokenut ei voi tietää tai edes aavistaa sitä, miten suomalaisessa hyvinvointivaltiossa kohdellaan työtöntä. Työttömyydellä on kuitenkin kiistatta merkittäviä vaikutuksia niin valtion ja kuntien talouteen, kuin yksilön elämänlaatuun. Köyhyysriski työssäkäyviin nähden kymmenkertaistuu, sosiaalisten suhteiden väheneminen ja siitä seuraava yksinäisyyttä lisäävä riski heikentävät työttömän elämänlaatua. Työnteolla on terveydellisiä vaikutuksia, kuten ennaltaehkäisevä vaikutus muistisairauksien kehittymiseen. Työtön ei myöskään kuulu terveyttä edistävän työterveyshuollon piiriin. (Helsingin Sanomat 2019, A15; Hetemäki). Työttömyyden syitä voidaan löytää myös sukupuolten välisestä tasa-arvosta. Nais-ten ja miesten tasa-arvoa Britannian yliopistossa tutkinut sosiaalipolitiikan professori Jane Lewis on huolissaan siitä, miten maailmanlaajuisesti naisten mahdollisuudet sovittaa työ- ja perhe-elämä on epätasapainossa. Eteläisemmässä Euroopassa naiselle jää usein valittavaksi

kokoaikatyöhön meneminen, tai ei töitä lainkaan. Pohjoismaissa ollaan tämän suhteen paljon joustavampia, ja siellä on pystytty jopa tekemään poliittisia linjauksia, joka kannustaisi naisia palaamaan joustavammin takaisin työelämään perheenisäyksen jälkeen. (Lewis, 2007, 65-66.)

Heikkinen & Vesala (2013, 158-159) jaottelevat työttömät kolmeen eri kategoriaan. Ensimmäinen kategoria edustaa työttömiä, jotka ovat suhdannevaihtelun uhreja. Heillä on jo olemassa olevat edellytykset ja riittävä koulutus työllistymiseen, mutta taloustilanteen vuoksi ulkona työmarkkinoilta. Toisessa kategoriassa ovat korkeasti koulutetut, joiden osaamiselle ei riitä kysyntää. Opiskelu ja koulutus on voitu tehdä omista intresseistä käsin, eikä työllistymisen näkökulmasta. Vastuunottaminen omasta työllistymisestä pitäisi tässä vaiheessa viimeistään ymmärtää, tai olla valmis tyytymään heikkoon kysyntään työmarkkinoilla, mahdollisesti jatkuviin pätkätöihin. Vastuu on koulutuspolitiikalla, kun tietyiltä aloilta ja koulutuksista valmistuu ihmisiä suoraan työttömyyskassaan. Järkeistäminen koulutuspaikkojen aloitusmäärällä suhteutettuna alan kysyntään, vastaisi osittain tästä muodostuneeseen työttömyyteen. Kolmannen kategoriaan (kuten useimmiten aina viimeiseen) kuuluvat pitkäaikaistyöttömät. Tällä ryhmälle edellytykset työllistymiseen ovat heikot. Syitä on monia, terveydentila, puutteelliset valmiudet ja ammattiosaaminen, koulutuksen puute. Aina myöskään työn vastaanottamista ei nähdä järkeväksi. Alemmissa palkkaluokissa on kuitenkin nähtävillä kannustin- ja tuloloukkuja: työn vastaanottaminen ja tekeminen on taloudellisesti kannattamatonta. Tämä taas johtaa entisestään pidempiin työttömyysjaksoihin, joista on entistä vaikeampi päästä takaisin palkansaajaksi. Ratkaisuna tähän nähdään sosiaaliturvan perusteellinen uudistus sekä työn vastaanottamisen kannattavuus. Mikäli oma talous menee työn vastaanottamisen jälkeen kerta toisensa jälkeen vaakalaudalle ja sekaisin, jopa tappiolliseksi, on ymmärrettävää, että kolmannen kategorian vaikeammin työllistettävät eivät siitä innostu. Myös valtion rooli on tärkeä elin- ja asumiskustannusten kurissa pitämisessä, jotta myös pienipalkkaisissa ammateissa toimivat tulisivat palkallaan toimeen.

2.2 Pitkäaikaistyöttömän aktivointi

Mattila (2017, 138) tiivistää työhallinnon tarjoamat kuntoutusmuodot, joiden tavoitteena on edistää pitkäaikaistyöttömien sekä vajaakuntoisten henkilöiden työelämään pääsyn mahdollisuuksia erilaisten työllistämistä edistävien jatkopolkujen muodossa. Ammatillisena kuntoutuksena työhallinnon tarjoamia ratkaisuja tähän ovat työ- ja koulutuskokeilut, erilaiset palvelut ammatinvalintaan- ja urasuunnitteluun sekä terveydentilaan ja soveltuvuuteen liittyvät tutkimukset, valmentavat ja ammatilliset työvoimapoliittiset koulutukset, ammattioppilaitosten tutustumiskäynnit, neuvonta ja ohjaus koulutukseen ja työhönsijoittumiseen sekä työhönvalmennus.

Pitkäaikaistyöttömien kohdalla edellä mainitut työhallinnon kuntoutuspalvelut ovat käytettävissä, vaikkakin hyvin usein jäävät toteutumatta. Tämä yleensä selittyy sillä, että työvoimaviranomaiset eivät ole useinkaan tarpeeksi perillä siitä, minkälaista palvelua pitkäaikaistyötön

tarvitsee. Myöskin pitkäaikaistyöttömien ja työvoimaviranomaisten kohtaaminen jää valitettavan vähäiseksi. Tyypillistä on myös se, että pitkäaikaistyöttömät eivät useinkaan tiedä heille kohdennetuista palveluista, joten he eivät niitä myöskään ymmärrä niitä vaatia tai hakeutua palveluiden piiriin.

Spangar & Arnkil (2018, 277-280) näkevät työvoimapalveluiden asiakasohjauksen paradoksaalisena. TE-toimistojen kapasiteettia on pienennetty henkilötötyövuosilla mitattuna vuodesta 2006-2016 jopa 30,2 prosentilla. Samaan aikaan kuitenkin korostetaan työvoimapalveluiden yksilöllistä räätälöimistä. Ohjauksellinen vuorovaikutus on kuitenkin perusta sille, että ohjattavan suhde omaan elämään sekä suhde työelämään pystyy kehittymään kohti aktiivista toimijuutta. Luottamuksellisuus, empaattisuus, kuulluksi tuleminen ja kunnioitus ohjauksellisissa vuorovaikutustilanteissa ovat keskiössä, jolloin pystytään lähestymään niitä seikkoja ja tekijöitä, jotka ovat keskeisessä asemassa pitkäaikaistyöttömän elämässä. Asiakkaan kuulemisen ja kohtaamisen kautta selviävät positiivisten voimavarojen löytäminen, ja ilman kasvokkain tapahtuvia kohtaamisia tämä ei yleensä toteudu. Tämän vuoksi supistuneet työvoimapalveluiden resurssit ovat oleellisesti heikentäneet henkilökohtaisen palvelun saatavuutta.

2.2.1 Yhteiskunnan ratkaisut työttömyyden vähentämiseksi

Heikkinen & Vesala (2013, 161) kysyvät onko järkevää tuhlaata verorahoja toinen toistaan hyödyttömämpiin kokeiluihin työllisyyden edistämiseksi? ”Pajukorikurssit” ja ”huuhaakoulutukset” eivät heidän näkemyksen mukaan hyödytä työtöntä työllistymään, vaan verorahojen lisäksi tuhlaata aikaa ja resursseja. Mukaan mahtuu myös hyvin erilaisia ja erilaatuisia palveluntuottajia. Järkevämpää olisi keskittää työvoimapolitiittiset koulutukset yhteistyössä työelämän kanssa, oppilaitosten järjestämänä. Myös perustulokokeilussa 2017-2019 mukana ollut freelancer toimittaja Muraja (2019, 95) pitää työttömille pitkään tehtyä ”päähänpotkimista” mallina, joka ei tuota tuloksia, viitaten siihen, että jatkuvasti muuttuva työvoimapolitiikka ja kirjavat työllisyystoimet eivät johda toivottuun lopputulokseen.

Viimeisin työttömyysturvamallin uudistusehdotus tuli korkeakoulutettujen keskusjärjestö Aka-valta (Helsingin Sanomat 2019, A5). Työttömyysturvasta laitettaisiin osa väliaikaisesti sivuun, mikäli työttömyys pitkittyisi, ja sen työtön saisi itselleen takaisin työllistymisensä jälkeen. Tämä nähdään kannustimena työllistymiseen. Akavan ratkaisumalli ei ensisijaisesti kohdistu pitkäaikaistyöttömiin. Työelämästä tippuneet ansiosidonnaista saaneilla työttömillä on mahdollisuus saada ansiosidonnaista työttömyysetuutta 300 tai maksimissaan 400 päivää. Mikäli malli laajennettaisiin koskemaan myös työmarkkinatuen saajia, tulisi määritellä sivuun laitettun työttömyysturvan kertyminen pidemmällä aikavälillä sekä sen vaikutus muiden etuuksien maksatukseen.

2.3 Osallisuus

Osallisuutta voidaan tarkastella monesta näkökulmasta. Isola, Kaartinen, Leemann ym. (2017, 3) tarkastelevat osallisuutta osana hyvinvoinnin lähteitä; aineellisia ja aineettomia sekä niiden väliin jääviä asioita kuten taide ja kulttuuri. Aineelliset lähteet muodostuvat esimerkiksi asumisesta, toimeentulosta, koulutuksesta, kun taas aineettomat lähteet käsittävät luovuutta ja luottamusta. Osallisuuden mittaaminen on vaikeaa, koska sitä tapahtuu ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa kuten katseissa ja puheissa. Osallisuuden seurannaksi on luotu jopa lista kysymyksiä, joiden avulla osallisuutta voitaisiin paremmin mitata. (Isola, Kaartinen, Leemann ym. 2017, 3-4.) Osallisuus nähdään myös keinoksi osana syrjäytymisen ehkäisyä yhteiskuntapolitiisessa päätöksenteossa ja toiminnassa. Työssäkäynti on edelleen vahvin yhteiskunnan ja yksilön välille muodostuva side, ja näin ollen työstä syrjäytyminen nähdään yhteiskuntapolitiikan päätöksenteossa heikkoutena. Työn puuttuessa yksilöltä, sosiaalityö on keskeisessä asemassa luomassa rakenteita ennaltaehkäisevästi, jotta tätä kuilua ei pääsisi syntymään. Näin ei usein kuitenkaan valitettavasti ole, vaan sosiaalityön rooliksi usein muodostuu kasautuneiden ongelmien ja huono-osaisuuden vuoksi syntyneiden tilanteiden korjaava työ. Yhteiskunnallisen osallisuuden tavoitteena onkin entistä enemmän tukea ja edesauttaa yksilöiden ja perheiden elämänhallintaa ja toimeentuloa. (Raunio, 2006, 125.) Suomen toimiessa EU neuvoston puheenjohtajamaana heinä-joulukuussa 2019, Sosiaali- ja terveysministeriö oli ottanut teemaksi väestön hyvinvointiin ja talouteen, muodostaen näistä termin hyvinvointitalous. Yhtenä tavoitteena hyvinvointitaloudessa on eriarvioisuuden vähentäminen, joka tulee huomioiduksi tukemalla yhteisöissä ja yhteiskunnassa ihmisten aktiivista toimijuutta. Toimenpideohjelmassa 2019 on erikseen nimettynä jalkautettu toimintamalli, jonka keskiössä on asiakas sekä asiakkaan osallistuminen. Hallituksen tavoitteena oli rakenteellisen työttömyyden alentaminen sekä työn vastaanottamista estävien kannustinloukkujen purkaminen osallistavan sosiaaliturvamallin keinoin. Myös sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaprosessien uudistuksessa on huomioitu asiakkaiden osallistumisen tavoitteena kehittää siihen sopiva toimintamalli. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019.)

Syrjäytymisen ehkäisemistä käsitteenä määritellään seuraaviin tasoihin: 1) kansalaislähtöinen kohtaaminen 2) ammatillinen auttaminen ja 3) yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Määrittelyn avulla pyritään edesauttamaan syrjäytymisilmiön kohtaamista eri konteksteissa sekä antamaan lähestymistapoja siihen, miten syrjäytymiseen voidaan vaikuttaa sosiaali- ja terveysalalla. (Laine, Hyväri & Vuokila-Oikkonen, 2010, 10.)

Osallisuuden vaikutukset

13.3.2019

Lars Leemann & Anna Keto-Tokoi

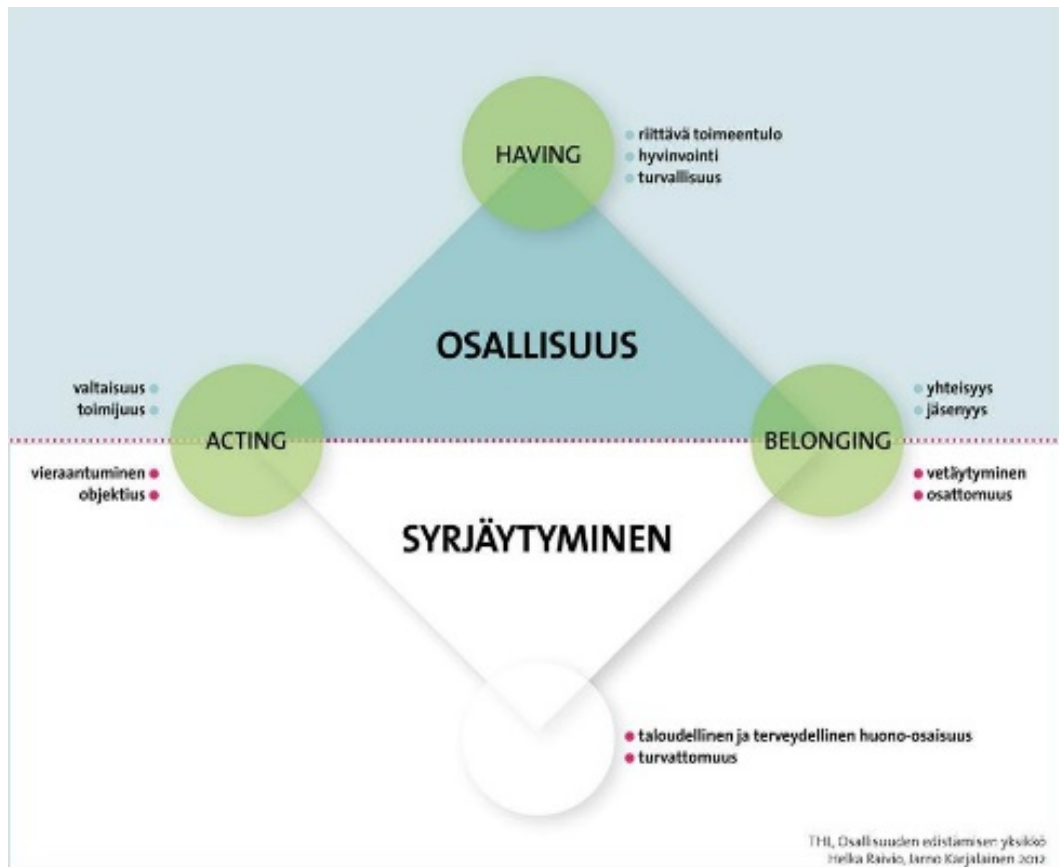

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Aktivitas
Sinn
Europas Union
Logo

Kuvio 1: Osallisuuden vaikutukset (Leeman & Keto-Tokoi, 2019).

Leeman & Keto-Tokoi (2019) kuvaavat osallisuuden näkökulmaa kehänä, jossa hyvät asiat ruokkivat toisiaan. Tässä näkökulmassa pienikin osallisuus voi edistää hyvinvointia, terveyttä ja työkykyä. Tällä nähdään olevan vaikutusta yksilötasolla myös tuleviin jatkopolkuihin, kuten työllistymiseen ja opiskeluun. Näillä on myös vaikutusta edelleen hyvinvoinnin, terveyden ja työkyvyn ylläpitoon sekä osallisuuden kokemukseen. Investointi osallisuuteen nähdään tämän kautta investointina hyvinvointiin, terveyteen ja työllisyyteen. Pienikin osallisuuden kokemus voi johtaa suureen vaikutukseen. Näin ollen osallisuuteen panostamalla saadaan myös pienenettyä hyvinvointi- ja terveystennoja.

Kuvio 2: Osallisuuden kolmio (Raivio & Karjalainen, 2013).

Osallisuus Raivion & Karjalaisen (2013) mukaan tarkoittaa jakoa kolmeen: 1) ihmisen käytössä olevat riittävät aineelliset resurssit (HAVING), 2) toimijuus ja osallisuus omaa elämää koskeissa päätöksissä (ACTING), 3) sosiaalisesti merkitykselliset ja tärkeät suhteet ihmisiin ja ympäristöihin (BELONGING). Nämä osallisuuden ulottuvuudet voi rinnastaa myös sosiologi Erik Allardt (1976) jäsenyyttä hyvinvoinnin ulottuvuuksista.

3 KEHITTÄMISASETELMA

Askel kerrallaan -hanke on kehittämishanke, jonka päätavoitteena työllisyyden edistäminen sekä kohderyhmän fyysisien, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn parantaminen. Hankkeen keskiössä on työllistämistä edistävien uusien toimintamallien asiakaslähtöinen kehittäminen. (Avustushakemus, 2017.) Tavoitteena on kehittää uudenlaisia toimintamalleja, joiden avulla tuetaan ja kohennetaan hankkeeseen osallistuvien, työelämän ulkopuolella olevien suomalaisten toimintakykyä ja tämän myötä mahdollisuuksia päästä pois ei-toivotusta elämäntilanteesta. Toimintakyvyn kohentumisen tavoitteena on yksilön resurssien lisääntyminen niin, että hänen kanssaan voidaan hankkeeseen osallistumisen aikana myös suunnitella jatkopol-

kuja kohti työtä tai koulutusta. Opinnäytetyö tukee tämän suuntaista kehittämistyötä hankkeessa, ja se tehdään täysin hankkeen tarpeiden pohjalta vastaamaan hankkeen kehittämistavoitteita.

3.1 Tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoituksena on pitkäaikaistyöttömän aktivointi ja osallisuuden kehittäminen hankkeessa. Tavoitteena on kehittää pitkäaikaistyöttömiä aktivoivia ja osallistavia toimintamalleja.

3.2 Kehittämiskysymykset

- Miten hankkeessa voidaan tunnistaa esteet ja tukea sekä edesauttaa pitkäaikaistyöttömän mahdollisuuksia päästä työelämään?
- Millaisten toimintamallien avulla voidaan tukea ja edesauttaa pitkäaikaistyöttömän mahdollisuuksia päästä työelämään?

3.3 Menetelmälliset ratkaisut

Tekijöitä, jotka ovat edesauttaneet sekä estäneet pitkäaikaistyöttömän työelämään pääsyä, kartoitetaan yleisellä tasolla hankkeeseen osallistuneilta asiakkailta. Tämän lisäksi arvioidaan mitkä tekijät ovat hankkeen aikana edesauttaneet ja vastaavasti vaikeuttaneet omien asioiden eteenpäin menemistä ja työelämään pääsyä. Keraamalla näitä näkemyksiä ja kokemuksia hankkeeseen osallistuneilta pitkäaikaistyöttömiltä tavoitellaan Askel kerrallaan -hankkeen toimintamallien kehittämistä palvelumuotoilun ja toimintatutkimuksen menetelmiä hyödyntäen. Hyödyllistä on muodostaa hankkeelle asiakaslähtöisesti erilaisia osallistavia työtapoja, menetelmiä, palveluja, toimintamalleja sekä sisältöjä, jotka edesauttavat pitkäaikaistyöttömän psyykkisen-, fyysisen- ja sosiaalisen toimintakyvyn kohentumista. Näillä nähdään olevan vaikutusta pitkäaikaistyöttömän mahdollisuuksissa matkalla kohti työelämää (Leeman & Keto-Tokoi, 2019).

Kaikkea ei voi mitata määrällisesti. Tämän vuoksi kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimuksella on oma jäsentynyt paikkansa tutkimuskentällä. Todellisuuden kuvaaminen on laadullisen tutkimuksen lähtökohta, ja siinä pyritään kokonaisvaltaisuuteen eikä yksittäisten pienten asioiden kuvaamiseen. Kvalitatiivisen tutkimuksen lajeja on useita, mutta tyypillisimmät piirteet kaikissa kvalitatiivisissa tutkimuksissa ovat samat. Näihin kuuluvat muun muassa tutkittavan kohdejoukon tarkoituksenmukainen valinta, tutkimuksen ainutlaatuisuus ja sen heijastuminen aineiston tulkintaan, aineiston kokoaminen todellisissa tapahtumissa ja tilanteissa sekä tar-

keänä tekijänä se, että tutkijaa ja tutkimusta ei määrittele se mikä on tärkeää, vaan todellisuuden esiintuominen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 155.) Tässä opinnäytetyössä tärkeimmäksi lähtökohdaksi nousee hankkeeseen osallistuneiden asiakkaiden näkemykset, niiden esiintuominen ja sitä kautta hankkeen toiminnan ja sisältöjen kehittäminen lähemmäksi asiakkaiden tarpeita. Murala (2019, 54) pitää epäkuranttina sitä, että useimmiten tilastolliset talousarviot ja numeeriset laskelmat painavat alleen huonompiosaisten ja työttömyysetuuksia saavien äänen tutkimuksissa, joiden pohjalta sosiaalipoliittikkaa- ja turvaa, ja heille suunnattuja palveluita rakennetaan.

Opinnäytetyössä hyödynnetään palvelumuotoilua. Kehittämishanke jo itsessään edellyttää palveluiden rakentamista asiakkaiden lähtökohdista. Toikko ja Rantanen (2009, 15) pitävät hankkeita lähtökohdallisesti kehittämislustan perustana. Hankkeilla on yleensä etukäteen määriteltä kesto, sen aikana saavutettavat tavoitteet ja toimintamallit sekä jatkuva arviointi. Mikäli kehittäminen tapahtuu toimijälähtöisesti, etukäteen määritellyjä tavoitteita kehittämistyölle ei voida määritellä. Tällöin kehittäminen ja sen kautta nousevat tavoitteet muodostuvat yhteisen prosessin myötä. Kehittämistyö hankkeessa syventyy opinnäytetyön kautta, jossa aineistonkeruun myötä nostetaan esille toistuvia teemoja, joiden pohjalta lähdetään muokkaamaan hankkeen sisältöä. Ojasalo, Moilanen ja Ritalahti (2014, 71) pitävät palvelumuotoilua sopivana menetelmänä silloin, kun selkeän prosessin kautta halutaan nostaa palvelun käyttäjät mukaan palvelujen kehittämiseen. Hyödyllisyys ja helppokäyttöisyys sekä palvelujen kannattavuus ja vaikuttavuus ovat tavoitteita, joihin palvelumuotoilussa tähdätään. Uutta tässä ei ole asiakkaiden vaikuttaminen palveluiden kehittämiseen, vaan asiakkaiden vahvempi osallisuus ja mukaanotto palveluiden suunnitteluun. Palvelumuotoilu vastaa nopeasti muuttuviin toimintaympäristöihin ja ilmiöihin, ja se mahdollistaa palvelukonseptien ketterän muunneltavuuden.

Tässä opinnäytetyössä on kysymys etukäteen määrittelemättömästä kehittämisestä. Hankkeeseen jo osallistuneiden asiakkaiden näkemysten ja kokemusten kerääminen hankkeesta ja sen sisällöistä on kehittämistyön lähtökohta. Tämän kerätyn aineiston pohjalta jalostetaan uusia sisältöjä ja kehitetään uudenlaisia toimintamalleja käyttöön, joita toteutetaan, seurataan ja arvioidaan uusien hankeasiakkaiden kanssa. Tällöin ennalta määrittelemättömän kehitystyön yhteisen prosessin kriteerit täyttyvät, ja opinnäytetyö sisältää myös toimintatutkimuksen elementtejä. Vahvin toimintatutkimukseen viittaava tekijä tässä on prosessinomaisuus. Asiat kehittyvät eteenpäin edellisten tapahtumien pohjalta. Tapahtumia eikä tutkimusta ei voi tarkkaan ennustaa, vaan se elää prosessinomaisesti ja kehittyy omalla painollaan. Toimintatutkimus voi olla sekä laadullista että määrällistä tutkimusta. Toimintatutkimus mielletään enemmän lähestymistavaksi kuin varsinaiseksi tutkimusmenetelmäksi. (Huovinen & Rovio 2010, 36-37.)

3.4 Aineiston keruu ja analysointi

Aineisto opinnäytetyöhön kerättiin Sininauhasäätiöllä järjestetyssä työpajassa 6.6.2019. Työpajaan oli kutsuttu Askel kerrallaan -hankkeen käyneitä osallistujia vuosilta 2017-2019, ryhmistä 1-4. Kaikki osallistujat olivat hankkeeseen osallistumisen aikana olleet pitkäaikaistyöttömiä, eli heillä oli takanaan ainakin yli vuoden kestänyt työttömyysjakso. Kaikki heistä olivat myös työikäisiä (18-64). Osallistujia kutsuttiin 1-2 jokaisesta hankkeesta toteutetusta ryhmästä, jotta saataisiin mahdollisimman kattava näkemys hankkeeseen osallistuneilta.

Työpaja voidaan mieltää yhteisölliseksi ideointimenetelmäksi, jossa joukko ihmisiä kerätään saman pöydän ääreen työstämään jotakin teemaa yhdessä erilaisin luovin keinoin. Luova ongelmanratkaisu ei ole välttämättä helpoin keino kerätä synnyttää uudenlaista tietoa ja ideointia, sillä se vaatii ryhmän vetäjältä sekä ryhmään osallistuvilta henkilöiltä kykyä toimia vuorovaikutuksessa toisiinsa sekä luottamuksellista ja avointa ilmapiiriä. Etenkin ryhmäläisiltä vaaditaan kykyä heittäytyä ajattelemaan luovasti sekä asennoitumaan suvaitsevaisesti ryhmässä toimimiseen. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 158-159.) Yhteisöllisiä ideointimenetelmiä käytetään hyvin paljon tämän päivän työelämässä, eikä niiltä voi välttyä koulumaailmassakaan, etenkin jos kyseessä on kehittämistyö ja erityisesti palvelumuotoilu menetelmänä. Pavel, Sangya ja Cham (2014, 1-5) puhuvat myös osallistavien menetelmien puolesta, jossa työpaja on nostanut suosiotaan, niin työpaikoilla kuin tutkimuskentällä, kun tavoitteena on kerätä tietoa ja kehittää palveluita. Työpajatyöskentelyllä voidaan osallistaa eri sidosryhmiä samassa paikassa, samaan aikaan. Työpaja määrittyy hyvin vuorovaikutteiseksi, ja se sisältää osallistujaryhmälle erilaisia toimintoja, joiden tavoitteena on tyypillisesti selvittää yhteinen ongelma ja muodostaa siihen ratkaisu. Työpajassa painotetaan yhdessä työskentelyä, yleensä luovin menetelmin. Se on myös kestoaltaan pidempi kuin tavallinen ja perinteinen kokous.

Toiminnallinen menetelmä ja erityisesti työpajamuotoinen työskentely vaikutti oikealta valinnalta aineistonkeruumenetelmäksi. Tämä todettiin yhteisesti myös työpajan jälkeen: oli luontevaa olla ryhmässä, jossa sai kuitenkin kirjoittaa itsenäisesti omia ajatuksiaan ilman että niitä täytyi pakosti jakaa ja ilmaista suullisesti. Näin sai kuitenkin tehdä, kukin niin halutesaan. Tikkataulumenetelmä oli visuaalisesti yksinkertainen ja havainnollistava, ja osallistujat kokivat sen selkeäksi.

Huovinen ja Rovio (2010, 102) edellyttävät tutkimuksen aineiston keräämisessä luottamuksellisuutta. Ilman tutkijan ja tutkimuksessa mukana olevien luottamuksellista suhdetta, aineiston kerääminen voi jäädä vajaaksi tai sen saaminen jopa mahdottomaksi. (Huovinen & Rovio, 2010.) Asiakkaat olivat entuudestaan tuttuja, ja heidän kanssaan oli muodostunut molemminpuolinen luottamuksellinen suhde. Osallistujilla oli myös kaikki valmiudet osallistua toiminnallisiin menetelmin tapahtuvaan aineistonkeruuseen, tässä tapauksessa työpajaan. Yhdestä asiakasryhmästä ei haluttu kutsua enempää kuin yhdestä kahteen henkilöä, jotta jokainen olisi

edustamassa ensisijaisesti itseään ja omia henkilökohtaisia mielipiteitään. Tällä haluttiin pois-sulkea se, että ryhmissä muodostuneet yhteiset mielipiteet eivät vaikuttaisi tutkimustuloksiin. Paikalle kutsutuista kahdeksasta henkilöstä kuusi saapui paikalle.

Aineistonkeruutapaaminen alkoi työpajatyöskentelyn alustuksella, jossa kerrottiin aikataulusta ja ohjelman sisällöstä. Fläppitaululle oli myös kirjoitettu ohjelman raamit, jotta ne olisivat selkeyttämässä tilaisuuden kulkua ja jokainen voisi palata niihin halutessaan. Työpaja aloitettiin opinnäytetyön esittelyllä, jossa taustoitettiin tarvetta juuri tälle opinnäytetyölle. Osallistujille esiteltiin myös teoriaperustaa, johon opinnäytetyö pohjautuu. Osallistujille kerrottiin siitä, mitä tietoa heiltä kerätään ja mihin sitä käytetään. Tässä yhteydessä kerrottiin kirjallisesta suostumuslomakkeesta (liite 2), joka antaisi hankkeelle sekä opinnäytetyön tekijälle luvan käyttää kerättyjä tietoja hankkeen toimintamallien kehittämiseen sekä opinnäytetyön tekemiseen. Vaikka osallistujilta ei kerätty henkilökohtaisia tai salassa pidettäviä tietoja, ainoastaan heidän antamiaan vastauksia, nähtiin asianmukaiseksi ottaa heiltä suostumus tietojen käyttöön myös kirjallisesti. Suostumuksessa on myös maininta tietojen asianmukaisesta käsittelystä ja dokumentoinnista sekä niiden tietoturvallisesta säilyttämisestä. Kaikki osallistujat halusivat allekirjoittamaan suostumuslomakkeen. Alkuinfon ja suostumuslomakkeen jälkeen pidettiin kymmenen minuutin tauko, jonka jälkeen jatkettiin työpajatyöskentelyn alustuksella ja toteutuksella. Neuvotteluhuone, jossa työpaja pidettiin, oli sopivan kompakti juuri tämänlaiseen työskentelyyn. Tikkataulumenetelmä, jota aineistonkeruussa käytettiin, esiteltiin osallistujille. Seinillä oli neljä eri fläppitaululle piirrettyä tikkataulua, ja osallistujille annettiin kyniä sekä post it- lappuja. Jokaisen osallistujan tuli kirjoittaa tikkatauluissa esitettyihin kysymyksiin yhdestä kahteen asiaa, jotka heidän mielestään vastasivat parhaiten esitettyyn kysymykseen. Ennen työskentelyn aloitusta työpajassa ollut toinen työntekijä havainnollisti, miten post it -lapulle kirjoitetaan yksi asia, jonka jälkeen se viedään tikkataululle. Mitä lähemmäksi tikkataulun keskustaa lapun vie, sitä merkityksellisemmäksi asian itselleen kokee. Tämä mahdollisti myös sen, että yksi vastaaja saattoi kirjoittaa useamman lapun. Työskentelystä tuli muutamia lisäkysymyksiä, joita tarkennettiin. Yksi osallistuja tarvitsi myös apua kirjaamiseen, jolloin hän tuotti ideansa suullisesti ja työpajan vetäjä avusti häntä kirjoittamaan asian post it -lapulle.

Fläppitauluilla oli seuraavat kysymykset:

- 1a) Mitkä tekijät edesauttavat pääsyä työelämään?
- 1b) Mitkä tekijät estävät työelämään pääsyä?
- 2a) Mikä Askel kerrallaan -hankkeen aikana edisti asioitani?
- 2b) Mikä Askel kerrallaan -hankkeen aikana esti asioideni edistymistä?

Ronkainen ym. (2014, 122-123) täsmentävät, että aineiston keräämisen jälkeen, ennen analysointivaihetta on hyvä muistaa, että aineisto on tässä vaiheessa raakamateriaalia. Tällä tarkoitetaan sitä, että aineisto on sellaisessa muodossa kuin se on tutkittavan kohderyhmän parissa syntynyt. Ilmiö, jota tutkitaan, voi tutkimuskohteena olevien keskuudessa tarkoittaa toisenlaisia asioita, millaiseksi tutkija on sen mieltänyt. Aineisto ei välttämättä kerrokaan suoraan juuri siitä, mitä tutkimuksessa on lähdetty tutkimaan. Tutkimuksen aineisto tulisi kohdata etäältä, irrotettuna kontekstista ja olettamuksista, joita on jo ennestään syntynyt.

Aineisto oli työpajan jälkeen selkeässä muodossa neljällä eri fläppitaululla post it -lappuihin kirjoitettuna. Post it -lappuja kertyi tauluihin yhteensä 22. Aineistonkeruussa osallistujien persoonallisuus välittyi hyvin työpajan tuotoksista. Post it -lappuihin kirjoitetut asiat omalla käsialalla olivat mielenkiintoista tutkittavaa, ja niitä lähdettiin tarkastelemaan avoimin mielin. Ruusuvuori, Nikander ja Hyvärinen (2010) pitävät normaalina myös sitä, jos analyysin aloitusvaiheessa aineisto vaikuttaa sekavalta ja saa aikaan hämmennystä. Aineistonkeruun jälkeen voi tulla myös epäusko siitä, saako tutkimuksen tehtyä kyseisen aineiston pohjalta. (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010.)

Työpajan jälkeen hankkeen työryhmässä kokoonnuttiin purkamaan työpajan tuotoksia. Menetelmänä käytettiin temaattista analyysia. Tuomi ja Sarajarvi (2002, 140-142) mieltävät sisällönanalyysin yleisemmäksi laadullisen tutkimuksen analysointitavaksi. Temaattinen analyysi on kuitenkin nostanut suosiotaan, ja vaikka näiden kahden analyysitavan eroista puhutaan vähän, niissä on silti eronsa. Molemmissa on samansuuntainen logiikka ja periaatteet, ja molempia voidaan käyttää sekä teoria- että aineistolähtöisesti. Sisällönanalyysissa puhutaan myös usein teemoittelusta, ja tuloksia esitellään niiden pohjalta. Aineistolähtöisessä analyysissa näkyy selvemmin näiden kahden analyysin eroavaisuudet. Temaattisessa analyysissa lähdetään liikkeelle aineistosta tunnistettavista keskiöistä, joiden mukaan aineistosta tehdään mind map -tyylinen kartta. Näitä karttoja voi olla useampia, ja teemaattisessa analyysissa ne tiivistyvät ja löytävät lopullisen muotonsa. Teemoittelun perusajatuksena on se, että teemat eroavat selkeästi toisistaan ja yhden teeman tulee olla johdonmukaisesti rakennettu. Lopputuloksena voi olla se, että teemallisia käsitteitä muodostuu vain muutama, vaikka mind map -tyylisiä karttoja olisikin syntynyt enemmän. Eskola ja Suoranta (2001, 174, 178-179) suosittelevat teemoittelua erityisesti silloin, kun tarvitaan työkaluja käytännössä kohdattaviin ongelmiin. Teemoittelussa olennaista onkin tärkeiden teemojen löytäminen aineistosta. Tässä on myös huomioitavaa se, että ne olisivat tutkimusongelmien näkökulmasta olennaisimmat teemat. Näin aineiston kautta tutkimusongelmiin saatavat vastaukset palvelevat parhaiten käytännön työtä ja ongelmanratkaisua.

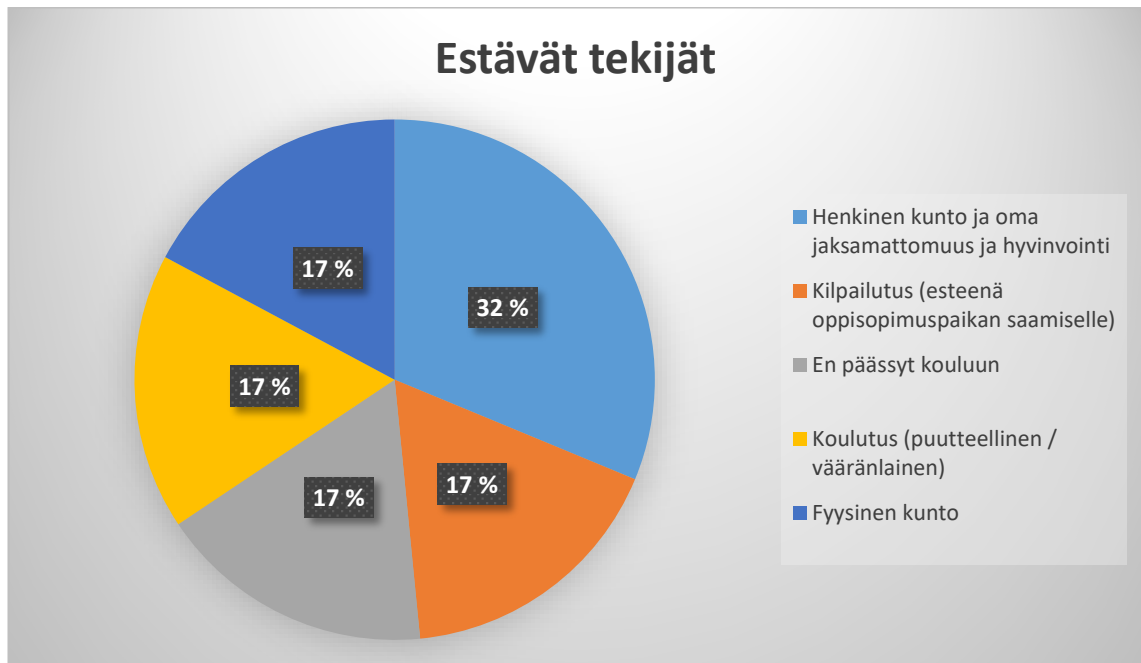
4 TULOKSET

4.1 Miten hankkeessa voidaan tunnistaa esteet ja tukea sekä edesauttaa pitkäaikaistyöttömän mahdollisuuksia päästä työelämään?

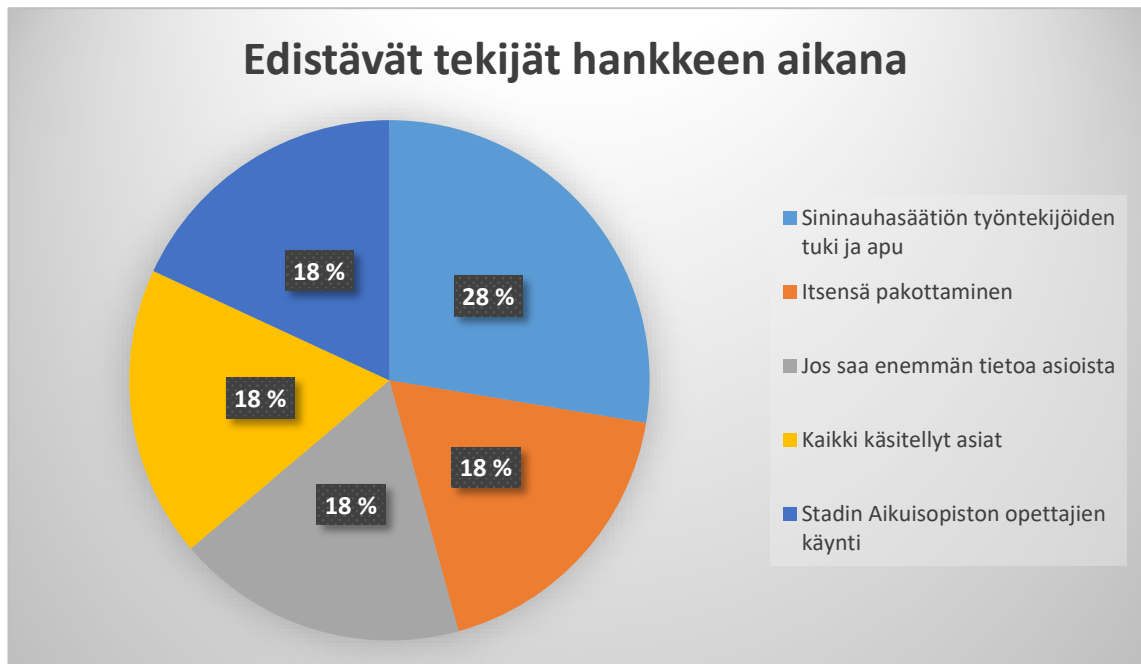
Tavoitteena opinnäytetyössä on arvioida tekijöitä, jotka edesauttavat sekä estävät pitkäaikaistyöttömän pääsemistä työelämään. Kuvioissa on koottuna tikkataulutyöskentelyn kautta syntynyt aineisto, josta käy ilmi myös kunkin vastauksen prosentuaalinen osuus kaikista saman aihepiirin vastauksista. Kuvioissa on työpajassa post it -lapuilla kerätyt vastaukset kysymyskohtaisesti, jaoteltuna neljään eri kategoriaan, kuten työpajassakin.

Kuvio1: Työelämään pääsyä edistävät tekijät.

Kuvio2: Työelämään pääsyä estävät tekijät.

Kuvio3: Työelämään pääsyä edistävät tekijät hankkeen aikana.

Kuvio4: Työelämään pääsyä estävät tekijät hankkeen aikana.

Tikkataulun keskiöistä, eli merkityksellisimmistä asioista nousivat toistuvasti esiin koulutus, oma jaksaminen/jaksamattomuus/ongelmat/traumat sekä työntekijöiden apu ja tuki. Eri-tyiseksi nousi myös maininta hankkeen aikana olleesta aggressiivisesta ilmapiiristä. Nämä työpajan aikana kerätyt teemat nousivat keskiöön, kun lähdimme miettimään, miten työpajatuotoksia lähdettäisiin hyödyntämään hankkeen toiminnassa ja sisällössä jatkossa. Teemoittelu tehtiin työryhmän kesken järjestetyssä tapaamisessa 27.6.2019. Jokainen sai rauhassa lukea fläppitauluille kertyneet post it -laput. Tämän jälkeen käytiin keskustelu siitä, että saman aiheen alle menevät laput, laitetaan samaan paikkaan. Tämä tapahtui yksimielisesti, koska lapuille kirjoitetut asiat olivat hyvin samankaltaisia.

Opinnäytetyössä kerätyn aineiston pohjalta muodostettiin temaattinen analyysi seuraavasti:

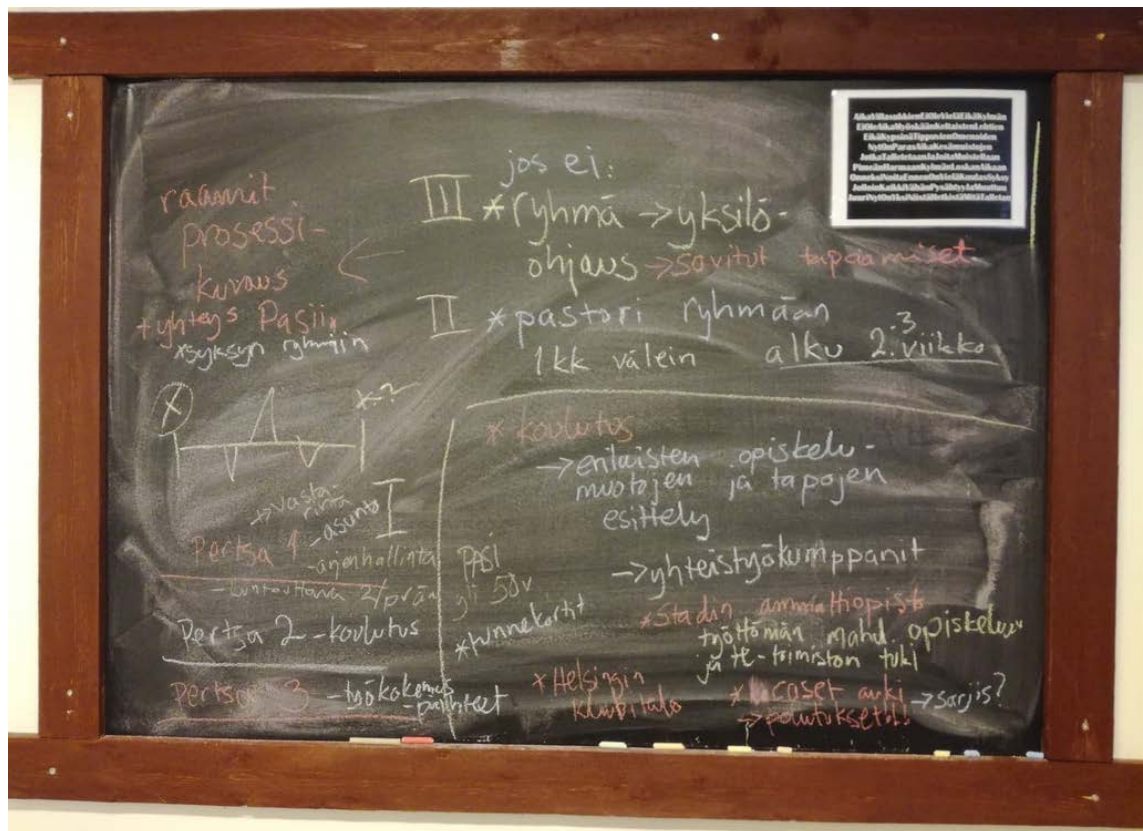
Edistävät tekijät	Estävät tekijät
Ohjaajien apu ja tuki, toverit	Aggressiivinen ilmapiiri
Oma jaksaminen, oma fyysinen ja henkinen kunto	Oma jaksamattomuus, oma pää ja traumat, haasteet omassa fyysisessä ja henkisessä kunnossa
Koulutus	Koulutuksen puute, En päässyt kouluun

Taulukko 1: Työllistymistä edistävät ja estävät tekijät teemoiteltuina

Nämä tekijät, jotka aineistonkeruulla tässä opinnäytetyössä nousivat esille, teemaattisen analyysin avulla jäsenneltiin isommiksi kokonaisuuksiksi. Teemoittelu loi pohjan ja alustan, joilla voitiin vastata kehittämiskysymyksiin. Aineistonkeruun jälkeen arvioitiin niitä tekijöitä, jotka edesauttavat sekä estävät pitkäaikaistyöttömien työelämään pääsyä. Tämän arvokkaan tiedonkeruun kautta työryhmässä lähdettiin teemoittelun jälkeen miettimään, miten kerättyyn tietoon ja siitä ilmeneviin tarpeisiin, voidaan hankkeessa vastata. Työelämään pääsyä edistävien ja estävien tekijöiden selvittäminen vahvisti jo aiemmin tiedossa ollutta tietämystä asiasta, mutta se toi ilmi myös etenkin hanketasolla työelämään pääsyä estäviä tekijöitä, joita ei aiemmin ollut tullut esille.

4.2 Millaisten toimintamallien avulla voidaan tukea ja edesauttaa pitkäaikaistyöttömän mahdollisuuksia päästä työelämään?

Teemoittelun tekeminen edesauttoi varsinaisten toimintamallien syntymistä. Temaattisen analyysin avulla saatiin jäsenneltyä ja analysoitua aineistoa siten, että sen jatkotyöstäminen oli vaivatonta. Hankkeen työryhmä kokoontui yhteisesti miettimään, millaisia toimintamalleja hankkeeseen voitaisiin kehittää. Tärkeää oli, että kaikki hanketyöntekijät olivat paikalla, sillä jokaisella oli omanlaisensa arvokas näkemys siitä, millaiset jo hyväksi havaitut menetelmät ovat tähän mennessä toimineet. Toimintamallien luomisessa palattiin tarpeen mukaan peilamaan kehittämiskysymyksiä. Näin myös varsinaiseen opinnäytetyön tavoitteeseen päästiin vastaamaan kehittämiskysymyksiensä kautta. Alla kuva 27.6.2019 työryhmätyöskentelyssä liituttalulle tehdystä ideakartasta, johon hahmoteltiin kolmea eri toimintamallia.

Kuva2: Toimintamallien suunnitteluvaiheessa tehty ideakartta

Toimintamalleja luodessa, painotettiin menetelmiä, jotka antavat hankkeeseen osallistujalle tukea ja lisämahdollisuuksia saavuttaa omia työllistymiseen tai kouluttautumiseen tähtääviä tavoitteita. Ne tulivat huomioiduksi pääosin aineistosta nousseiden työelämään pääsyä estävien tekijöiden pohjalta, koska edistäviä tekijöitä on helpompi lähteä lisäämään kuin estäviä tekijöitä muuttamaan. Tästä huolimatta haluttiin keskittyä nimenomaan epäkohtien ja vaikeiden asioiden ratkaisuun uudenlaisten toimintamallien avulla.

Hankkeessa koettu aggressiivinen ilmapiiri oli kaikille työryhmän jäsenille selvää, mitä sillä tarkoitettiin. Joissakin ryhmissä oli toisinaan vallinnut negatiivinen ja aggressiivinen ilmapiiri. Tämä saattoi muodostua useamman osallistujan hankalasta elämäntilanteesta ja rankoista elämäkokemuksista, jotka heijastuivat koko ryhmän toimintaan ja ilmapiiriin. Tällä oli taas vaikutusta henkilöihin, jotka kokivat sen itselleen uhkaavaksi ja haittatekijäksi omien asioiden edistymisen kannalta ryhmätoimintojen aikana. Päädyttiin seuraavanlaiseen toimintamalliin:

- 1) **Aggressiivinen ilmapiiri:** mikäli ryhmässä aloittaa henkilöitä, joilla on toistuva voimakas negatiivinen itseilmaisua, tarjotaan osallistujalle ryhmätoimintaan osallistumisen sijaan yksilövalmennusta. Tähän ratkaisuun päädytään aina yhteistyössä koko tiimin jäsenten sekä osallistujan kanssa. Ryhmään palaamista pidetään mahdollisena, mikäli

yksilövalmennukseen tapahtuu kiinnittyminen, jossa myös käsitellään itseilmaisua ja käyttäytymistä ryhmämuotoisessa valmennuksessa. Tällä pyritään rakentamaan luotamuksellinen ilmapiiri kaikkien ryhmäläisten kesken sekä henkilön kanssa, jolla on vaikea elämäntilanne tai jatkuvia haasteita, jotka heijastuvat ryhmän toimintaan. Näin pyritään myös löytämään kaikkia osapuolia tyydyttävä ratkaisu, jotta hankkeella olisi ketterä ja joustava mahdollisuus pyrkiä löytämään jokaiselle yksilöllisesti juuri paras toimintamuoto.

Koetuiksi omien asioiden edistymistä ja työelämään pääsyä jarruttaviksi tekijöiksi nousi ehdottomasti omaan hyvinvointiin liittyvät teemat. Tämä myös on jo aiemmin näkynyt hankkeeseen osallistujien keskuudessa, toisissa ryhmissä enemmän ja toisissa vähemmän. Ratkaisuksi tähän mennessä on pyritty tekemään asiakkaan asioita hoitavien tahojen kanssa tiivistä yhteistyötä, siinä määrin mitä asiakkaat ovat sitä itse halunneet. Tämän toimintamuodon lisäksi haluttiin myös luoda toimintamalli, joka olisi vielä matalammalla kynnyksellä saavutettavissa, ja päädyttiin seuraavanlaiseen ratkaisuun:

- 2) **Henkinen jaksaminen/jaksamattomuus/oma pää/omat ongelmat/traumat:** Sininauhasäätiöllä työskentelee oma pastori sekä hengellisen työn koordinaattori. Heidän ammattitaitoaan voidaan hyödyntää osallistujien kohdalla, joiden kanssa huomataan tarvetta syvempään omien asioiden käsittelyyn. Keskusteluapua hanketyöntekijät pysyvät tarjoamaan jollain tasolla, mutta niissä keskusteluissa ei ole tarkoituksenmukaista käsitellä asioita, joihin työntekijöiden ammattitaito ei ole riittävää. Jatkossa tähän hätähuutoon vastaaminen toteutetaan niin, että Sininauhasäätiön pastori tulee jatkossa osallistumaan ryhmämuotoiseen valmennukseen ryhmän 3:n viikon teemapäivällä, jolloin käsitellään hyvinvointia. Pastorin työote on asiakkaiden ääni edellä, eli uskonnollista näkökulmaa ei oteta puheeksi tai tuputeta, ellei asiakas ota sitä itse esille. Kolme kuukautta kestävä ryhmätoiminnan puolessavälissä tehdään myös retki Sininauhasäätiön Kellarikirkkoon Ruusulankadulle, jossa vietetään yhteistä aikaa juoden kahvia. Näin saadaan luonnollinen kontakti asiakkaiden ja järjestön tarjoamien omien palvelumuotojen välillä. Tämä ei kuitenkaan poissulje työtappaa, jossa asiakkaan auttamiseksi hyödynnetään palveluohjauksen keinoja, konsultoidaan omaa hoitokontaktia tai järjestetään yhteisiä verkostotapaamisia.

Laajin esiinnousseista teemoista oli koulutus ja koulutuksen puute. Tämä koettiin merkittävänä tekijänä molempiin suuntiin, omia asioita edesauttavana kuten sen puuttuessa myös hidastavana tekijänä. Aiheita mietittiin työryhmässä monesta eri näkökulmasta.

- 3) **Koulutus / koulutuksen puute:** Hankkeeseen on luotu jo alkuvaiheessa yhteyksiä ammatillisiin oppilaitoksiin sekä aikuiskoulutuskeskuksiin. Jostain syystä yhteistyö näiden

jo luotujen kontaktien välillä on hiipunut. Tähän panostetaan jatkossa konkreetian tasolla siten, että jokaisen asiakasryhmän kanssa käydään tutustumassa vähintään yhteen, mielellään useampaan oppilaitokseen. Tutustumiskäynnit ei välttämättä aina tarkoita sitä, että joku asiakas ohjautuisi tutustumiskohteena oleviin toimintoihin, mutta se antaa ainakin mahdollisuuden saada lisätietoa erilaisista koulutusvaihtoehdoista sekä tavoista opiskella. Lisäksi se tuo monille ennestään vieraamman, ehkä epämiellyttävänkin koulumaailman tutummaksi ja helposti lähestyttävämmäksi. Aineistosta nousi hankkeen aikana edistäväksi tekijäksi työelämään pääsyssä ”Stadin Aikuisopiston opettajien käynti”. Eli yksi vastaajista oli nimennyt hänen asioitaan edesauttavaksi tekijäksi konkreettisesti sen, että tapasi oppilaitoksen henkilökuntaa. Tämä oli myös positiivinen signaali toimintamallin kehittämisessä. Koulutuspolkuja ja erilaisia mahdollisuuksia ja väyliä kouluttautumiseen halutaan myös jatkossa käsitellä hankkeessa laajemmin. Näitä päädyttiin avaamaan erilaisten casejen kautta, johon hankkeeseen osallistuvat voisivat samaistua tai ainakin saada esimerkkiä siitä, millaisia erilaisia mahdollisuuksia on opiskella ja koulututtautua.

Koulutuksen puuttuminen tai tarve sen päivittämiselle on ilmeinen, ja sen heijastukset pitkäaikaistyöttömyyteen ovat tiedossa. Vuonna 2013 lanseerattiin ”Entisten nuorten osaamisohjelma” ENO. Tavoitteena oli luoda asiakaslähtöisiä toimintamalleja 30-50-vuotiaille aikuisille, joilta puuttui toisen asteen tutkinto. Toteuttajatahoina olivat ammatillisen oppisopimuskoulutusten järjestäjät, jotka lähtivät liikkeelle kohderyhmään kuuluvien henkilöiden etsimisestä. Kehitetyissä toimintamalleissa pääpainona oli kohderyhmän kontaktointi, opintopolkujen suunnittelu ja opiskelemaan lähtemisen rohkaisu, alueellisen yhteistyön voimin. Opintoja on pyritty henkilökohtaistamaan, räätälöimään ja kehittämään siten, että opiskelijan tukena on ollut erilaisia moniammatillisia- ja työparimalleja. Tärkeänä seikkana on huomioitu oikeanlaisen koulutusalan löytäminen, joita ovat tukeneet erilaiset kehitetyt toimintamallit, kuten oppimisvalmiuksia parantavat toimintapajat. ENO:ssa korostui myös enkisten voimavarojen ja ryhmäytymisen merkitys. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2017, 54-55.)

4.3 Yhteenveto kehitetyistä toimintamalleista

Keskeisimmäksi työttömyyden ja erityisesti pitkäaikaistyöttömyyden näkökulmasta kehitetyistä toimintamalleista nousi toimintamalli 3, jonka tavoitteena on edesauttaa pitkään työtömänä olleiden hankkeeseen osallistuvien kiinnostusta ja mahdollisuuksia kouluttautua uudelleen. Toimintamallin avulla pyritään luomaan opiskelua ja kouluttautumista kohtaan positiivinen vire, kun eri oppilaitoksiin ja koulutuspaikkoihin tehdään säännöllisesti vierailuja. Hankkeen jo olemassa olevista yhteistyökumppaneista muun muassa Stadin ammattiopistolla on paljon mahdollisuuksia, ja eritasoisia väyliä päivittää osaamista.

Kasvupalvelu-uudistuksen tavoitteena on lisätä työttömille suunnattuja mahdollisuuksia edistää ja päivittää kouluttautumista ja opiskelua. Kasvupalveluista annetussa laissa määritellään tarkemmin esimerkiksi työvoimakoulutuksen uudistusta. Työttömien ammattitaidon ja työllistyvyyden sekä henkilökohtaisen osaamisen lisäksi kehitetään valmentavaa koulutusta ammatilliseen koulutukseen. Merkittävä uudistus tulee olemaan se, että työvoimakoulutuksen pääpaino siirretään osaksi opetus- ja kulttuuriministeriön koulutusta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2017, 46-47.)

Kaikilla kehitetyillä toimintamalleilla on paikkansa hankkeen toiminnassa. Toimintamallit otetaan hankkeessa käyttöön seuraavan ryhmämuotoisen toiminnan alkaessa. Tämä tapahtuu seuraavassa ryhmämuotoisessa asiakasryhmässä, jonka toiminta alkaa keväällä 2020. Opinnäytetyön valmistumisen aikana uudet toimintamallit eivät siis ole olleet vielä käytössä, mutta niiden toteutuminen, seuranta ja arviointi tapahtuu hankkeessa opinnäytön jälkeen. Uusien toimintamallien arvioinnin tueksi kehitettiin seuraavanlainen seuranta ja arviointimenetelmä:

Toimintamalli 1: Ilmapiirin seuranta ja arviointi	Ryhmämuotoisen toiminnan aikana tehdään kolme kertaa nimetön palautekysely, jossa hankkeen osallistujat vastaavat kyselyyn ilmapiiristä, sen tasosta ja vaikutuksesta ryhmän toimintaan ja omaan osallistumiseen ryhmässä.
Toimintamalli 2: Sininauhasaatiön hengellisen työn osuuden seuranta ja arviointi	Ryhmätoimintaan sisällytetyn pastorin sekä hengellisen työn koordinaattorin toteutuneet tapaamiset tilastoidaan ja niistä kerätään erillinen palaute.
Toimintamalli 3: Koulutukseen liittyvien toimintojen seuranta ja arviointi	Tilastoidaan toteutunut yhteistyö eri oppilaitosten kanssa sekä mahdolliset jatkopolut, joihin liittyy opiskelu/kouluttautumien/pätevyityminen

Taulukko 2: Toimintamallien seuranta ja arviointi

Hankkeen vaikuttavuuden arvioinnissa käytetään Työterveyslaitoksen kehittämää työ- ja toimintakyvyn mittaria Kykyviisaria (Työterveyslaitos, 2018). Myös Kykyviisarista saatuihin tuloksiin peilataan jatkossa, onko kehitetyillä uusilla toimintamalleilla ollut vaikutusta tai näkyvää muutosta tapahtunut verrokkiryhmiin verrattuna. Toinen vartenotettava työ- ja toimintakyvyn mittari on A-klinikkasaatiön kehittämä Paradise24 (A-klinikkasaatiö, 2017).

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

5.1 Johtopäätökset

Tutkimustyön kaikkiin työn alussa esitettyihin kysymyksiin tulee raportoida ja esittää vastaus, riippumatta siitä, onko tutkimuksen myötä kaikkiin tutkimuskysymyksiin saatu vastauksia. On mahdollista, että näin ei aina tapahdu. Tästä huolimatta, tutkimuksen kannalta oleellista on raportoida syyt ja seuraukset, miksi näin ei tapahtunut. Vastauksen puuttuminen tutkimuskysymykseen, on myös vastaus. (Kniivilä, Lindblom-Ylänne & Mäntynen, 2017, 94-95.) Opinnäytetyön tavoitteisiin vastattiin kehittämiskysymysten kautta, ja tuloksena syntyi kolme uudenlaista toimintamallia hankkeen käyttöön, joita käsiteltiin edellisessä luvussa.

Tämän opinnäytetyön myötä luodut toimintamallit ovat lähtöisin vuosien 2017-2019 hankkeasiakkaiden tarpeista, jotka eivät todennäköisesti tule enää osallistumaan hankkeen toimintaan. Sen sijaan, olisi voinut olla mielenkiintoista tehdä tämä kehittämistyö laajempaan toimintatutkimuksena. Toimintamallien pilotoinnin jälkeen samat asiakkaat, jotka ovat olleet mukana aineistonkeruussa, olisivat olleet mukana myös toteuttamisvaiheessa sekä toimintamallien arvioinnissa ja seurannassa. Ajan ollessa kuitenkin rajallinen, tämänkaltaista toimintatutkimusta opinnäytetyöstä ei tullut, mistä huolimatta kehitetyt toimintamallit tulevat varmasti hyödyttämään hanketta, ja siihen osallistuvia uusia asiakkaita. Opinnäytetyön kautta syntyneet uudet toimintamallit otetaan hankkeessa käyttöön, ja niiden toimivuutta seurataan ja arvioidaan. Jokaiselle toimintamallille on määritetty mittaristo, jonka avulla arvioidaan luotujen toimintamallien vaikuttavuutta hankkeessa.

Kehittämistyönä uudenlaisten toimintamallien luominen on hyvin tyypillisiä hanketyössä. Entistä enemmän asiakkaiden tarpeista lähtevä kehittäminen, ja heidän mukaansa ottaminen kehittämistyöhön on tullut suositummaksi ja tärkeämmäksi. Palvelumuotoilu, jossa pyritään asiakaslähtöiseen palveluiden uudistamiseen ja räätälöintiin, on jo osittain jo itsestäänselvyys.

5.2 Aineiston koko ja kattavuus

Aineiston koko ja kattavuus puhuttavat Eskolaa & Suorantaa (2001, 60-61). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei yleisesti ottaen tavoitella tilastollisia tosiasioita, vaan ymmärtämään tiettyjä ilmiöitä, kuvaamaan toimintaa ja tapahtumia sekä luomaan teoreettinen tulkinta tutkittavalle ilmiölle. Opinnäytetyön luotettavuutta voidaan kyseenalaistaa kerätyn aineiston suppeuden vuoksi. Työpajaan, jossa aineisto kerättiin, kutsuttiin kahdeksan henkilöä, joista kuusi saapui paikalle. Kuusi työpajaan osallistunutta hankkeen entistä asiakasta. Tutkimusaineiston määrä ja laajuus ei kuitenkaan ole oleellista silloin, kun tutkimuksessa halutaan saada yhteiskunnan heikompiosaisten ääni kuuluville, heille, joilla ei siihen yleensä ole mahdollisuutta. Oleelli-

sempaa tällöin on se, että tutkimuksessa on riittävästi aikaa päästä selville kohderyhmän tarpeista nousevista ilmiöistä. (Ronkainen ym. 2014, 117.) Laadullisessa tutkimuksessa ja sen aineistossa on myös rajaamisen vaikeus. Määrittely ja rajaaminen esimerkiksi aineiston käsitteilyssä voi olla vaikeaa, sillä hyvästä jäsentelystä huolimatta aiheesta voi kirjoittaa paljon, lii-
kaa ja loputtomasti. (Eskola & Suoranta, 2001, 179.)

Tuomi ja Sarajärvi (2002, 163-164) ovat luoneet yksityiskohtaisen katselmuksen tutkimuksen luotettavuutta arviointiin koko tutkimusprosessin ajalta. Näistä tärkeimmäksi opinnäytetyössä nousee kysymykset: Miksi tämä aihe on tärkeä? Mitkä ovat olleet ennako-oletukset prosessin alkuvaiheessa? Miksi tutkimus on luotettava? Miten aineisto on kerätty ja analysoitu? Näitä kysymyksiä pohtimalla, ja näihin kysymyksiin myös tässä opinnäytetyössä vastaamalla, opinnäytetyöstä on saatu parempi, luotettavampi ja eettisesti kestävämpi.

5.3 Kehittämisasetelman arviointi ja jatkokehittämisaiheet

Eettiset kriteerit opinnäytetyössä ovat alusta asti olleet esillä. Opinnäytetyöhön osallistuneet hankkeen vanhat asiakkaat ovat olleet tietoisia tulevasta opinnäytetyöstä jo hyvissä ajoin, ja heitä on informoitu asiasta ennen aineistonkeruutilaisuutta. Asiakkaita on lähestytty myös heitä kunnioittaen, kysymällä ovatko he halukkaita osallistumaan opinnäytetyön tekemiseen. Kaksi työpajaan kutsuttua hankkeeseen osallistunutta asiakasta ei saapunut aineistonkeruutilaisuuteen (työpajaan). Toinen heistä ilmoitti tekstiviestillä aiheen olevan hänelle liian tun-
teita herättävä, ja ärsytystä nostattava, ettei hän tämän vuoksi aio osallistua siihen lainkaan. Asiakkaan mielipidettä ja päätöstä kunnioitettiin, ja kiitettiin kohteliaasti rakentavasta vas-
tauksesta. Tästä voi myös päätellä sen, että luottamussuhde asiakkaaseen oli edelleen ole-
massa, kun hän uskalsi kieltäytyä ja tuoda mielipiteensä perustellusti esille.

Ronkainen ym. (2014, 126) korostavat aineiston keräämisvaiheen eettisyydessä kolmea sää-
ntöä.

- 1) Tutkimusta ei voi tehdä ilman tutkittavien tietämättä
- 2) Tutkimukseen osallistuminen tulee olla vapaaehtoista
- 3) Tutkimuksessa mukana olevilla on oikeus saada tietää ainakin jotakin siitä, mitä tutki-
taan sekä haittaa tai vahinkoa aineistonkeruuvaiheessa ei saa kenellekään syntyä

Kiinnostavaa on, että opinnäytetyössä kehitetyt toimintamallit olisivat voineet jo kehittyä lä-
hes kuin itsestään hanketoiminnan aikana. Näin ei kuitenkaan ollut tapahtunut, vaan niitä
varten tarvittiin erillinen kehittämistyö. Esimerkiksi Sininauhasäätiön oma hengellinen toi-
minta ei ole aiemmin ollut osa hankkeen asiakasryhmän kanssa tehtävää työtä. Tätä mahdolli-
suutta ei ole siis hyödynnetty hankkeessa juurikaan aiemmin. Ryhmämuotoisen toiminnan il-

mapiiriin varmasti on tavalla, jos toisella tietoisesti vaikutettu, mutta nyt tärkeä aihe, aggressiivisen ilmapiirin esiintyessä käytettävä toimintamalli sai selkeän sapluunan ja rungon. Myös kolmas toimintamalli, jossa koulutusasioihin kiinnitetään systemaattisesti enemmän huomiota, tulee tarpeeseen. Vaikka asiakasryhmän resurssit eivät viittaaisi siihen, että heistä kukaan hakeutuisi opiskelemaan, ei koulutuspainotteinen toimintamalli ole kuitenkaan huono. Se voi kuitenkin antaa osallistujille näkymän ja kipinän opiskelusta, tutustuttaessa eri koulutusvaihtoehtoihin- ja ympäristöihin.

Opinnäytetyö toivottavasti myös luo jonkinlaisen pohjan sille, että uusia toimintamalleja kehitetään myös jatkossa. Toivottavaa on, että jatkossa Sininauhasäätiön kaikki hankkeet tekevät omien hankkeidensa toimintamallien kehittämistyötä asiakaslähtöisesti palvelumuotoilun keinoin. Siihen on ainakin hyvät mahdollisuudet, sillä organisaatiossa on oma nimetty palvelumuotoilija. Tätä varmasti paljon myös tehdään jo nyt, mutta erityisesti Askel kerrallaan -hankkeessa eron aiempaan työskentelyyn toi se, että asiakkaille järjestettiin hyvin valmisteltu tilaisuus, missä aineistoa kerättiin. Hyvin usein asiakaspalautteet jäivät pintapuolisiksi a4-lapuiksi, jotka dokumentoidaan, mutta eivät välttämättä yllä käytännön toteutukselle saakka.

Tämä kehittämistehtävä oli laajuudeltaan ja aineiston kooltaan hyvin pieni. Sen tekemisellä on ollut kuitenkin myös syvempi ulottuvuus ja merkitys. Pitkäaikaistyöttömien kohdennettuihin ja räätälöityihin palveluihin ei panosteta tarpeeksi. Tämän työn yksi funktio oli tehdä päinvastoin: nostaa kohderyhmän yksilöllisiä tarpeita esiin, ja käyttää niitä alustana kehittämistyölle, josta he tulisivat itse hyötymään.

Yksittäinen hanke, ja siinä kehitetyt asiakaslähtöiset toimintamallit ovat myös osoitus siitä, että heistä välitetään. Kohdennetut palvelut ja niiden rahoitus juuri tälle asiakasryhmälle yhteiskunnallisessa mittakaavassa on hyvin niukkaa. Poliittisessa keskustelussa vetovoimaisempaa on keskustelu lapsiperheistä ja nuorista, ei pitkään työttömänä olleista henkilöistä. Kuitenkin pitkään työttömänä olleet henkilöt ovat niitä, joiden ahdinkoon vaikuttavat yksilöllisten haasteiden lisäksi erityisesti liiketaloudessa ja yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset.

Tästä hyvänä esimerkkinä on vuoden 2008 finanssikriisi. Maailmanlaajuisesti merkittävän taantuman myötä tapahtuneet rakennemuutokset ovat näkyvissä edelleen. Pitkäaikaiset ja suuret työllisyysvaikutukset, joita syvät taantumet aiheuttavat, heikentävät pitkäaikaistyöttömien asemaa entisestään. Erityisesti rakenteelliset ongelmat heijastuvat pitkäaikaistyöttömyyteen, kuten kohtaanto-ongelma, jossa työttömät työnhakijat ja avoimet työpaikat eivät kohtaa toisiaan. Taantumien myötä syntyy viiveellä myös uutta pitkäaikaistyöttömyyttä, kun taantuman myötä irtisanotut työntekijät joutuvat työttömiksi ja osa heistä myös jää pitkään työttömiksi. Vuoden 2009 puolivälin jälkeen pitkäaikaistyöttömyys alkoi selvästi kasvaa. (Freystätter & Mattila, n2011.) Suhdanteiden vaikutus pitkäaikaistyöttömyyteen ei ole vain

Suomen ongelma. Yhdysvalloissa finanssikriisin myötä rakenteellisen työttömyyden ongelmat kärjistyivät. Palkkojen epätasa-arvo kehittyi epäsuotuisaan suuntaan, teknologian kehittyminen vei entisestään työpaikkoja matalapalkka-aloilta sekä keskiluokan työpaikkoja, joka lisäsi pitkäaikaistyöttömyyttä. Liikkuminen maan sisällä työn perässä vähentyi talouksien heikentyneen tilanteiden vuoksi. Finanssikriisistä toipuminen on paljastanut pitkäaikaisia rakenteellisia ongelmia työmarkkinoilla, epäsuhdanne uusien työpaikkojen taitovaatimusten ja työnhakijoiden toiveiden suhteen on kasvanut. (Katz, 2010, 2-6.)

Lähteet

Painetut

Ahonen T. 2017. Palvelumuotoilu Sotessa. Palvelumuotoilun käsikirja sosiaali- ja terveysalan palvelujen kehittämiseen. Nummela: Painokiila.

Alatalo J, Larja L. & Räisänen H. 2019. Työllisyysaste-erot Pohjoismaissa ja eräitä taustatekijöitä niille. TEM-analyyseja 91/2019. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Arnkil, R. & Spangar, T. 2018. Työvoimapalvelujen kokonaiskuva kansainvälisessä kehityksessä. Teoksessa Kajanoja J. (toim.) Työllisyyskysymys. Riika: Into Kustannus.

Eskola J. & Suoranta J. 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Heikkinen H. & Vesala A. 2013. Elämää hyvinvointivaltiossa. Helsinki: Viestintätoimisto CRE8.

Helsingin Sanomat. 20.9.2019. Poliitikka. Yli 55-vuotiaiden työllisyys heikkoa.

Helsingin Sanomat. 20.9.2019. Poliitikka. Akava ehdottaa työttömyysturvaan uutta mallia.

Huovinen, T. & Rovio, E. 2010. Teoksessa Heikkinen, L. T. & Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) Toiminnasta tietoon: toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Hult M. Saaranen T. & Pietilä A-M. 2017. Elämänlaadun ja elämän merkityksellisuuden kokemuksen yhteydet työttömien työkykyyn. Kuopio: Hoitotiede.

Kajanoja J. 2018. Työttömyyden välittömät kustannukset julkiselle sektorille. Teoksessa Kajanoja J. (toim.) Työllisyyskysymys. Riika: Into Kustannus.

Karjalainen L. 2008. Alistetut ja ahdistetut pitkäaikaistyöttömät. Teoksessa Hirvilammi T. & Laatu M. (toim.) Toinen Vääräyyskirja. Lähikuvia sosiaalisista epäkohdista. Vammala: Vammalan kirjapaino.

Kniivilä, S., Lindblom-Yläne, S. & Mäntynen, A. 2017. Tiede ja teksti. Tehoa ja taitoa tutkielman kirjoittamiseen. Tallinna: Prikton Trükikoda.

Laine L., Hyväri S. & Vuokila-Oikkonen P. 2010. Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Toim. Vuokila-Oikkonen, P. Riika: Livonia Print.

Lewis J. 2007. Sociologisk forskning 2007. Work, Care, Gender Equality and the Problem of "Instrumental" Social Policies.

Mattila, Y. 2017. Toimeentuloturva. Turenki: Hansaprint.

Muraja, T. 2019. Perustulokoe-eläin. Tampere: Vastapaino.

Ojasalo K., Moilanen T. & Ritalahi J. 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro.

Raivio, H. & Karjalainen, J. 2013. Osallisuus ei ole keino tai väline - palvelut ovat! Teoksessa Era, T. (toim.) Osallisuutta vai pakkoa? Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156. Jyväskylä: JAMK, 12-34.

Raunio, K. 2010. Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Jyväskylä: Kirjapaino.

Roivainen I. & Ranta-Tyrkkö S. Yhteisöt ja sosiaalityö: Johdanto aiheeseen. Teoksessa Roivainen I. & Ranta-Tyrkkö S. (toim.) Yhteisöt ja yhteisösosiaalityön lähtökohdat. EU: United Press.

Ronkainen S., Pehkonen L., Lindblom-Ylänne S. & Paavilainen E. 2014. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: Sanoma Pro.

Spangar T. & Arnkil R. 2018. Työllisyyskysymys. Toim. Kajanoja, J. Riika: Into Kustannus.

Tiainen, P. 2019. Työttömyyden kustannukset ja työllisyyden hyödyt. Teoksessa Kajanoja J. (toim.) Työllisyyskysymys. Riika: Into Kustannus.

Toikko T. & Rantanen T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Tuomi J. 2007. Tutki ja lue. Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Tuomi J. & Sarajarvi A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vuorela M. 2008. Lannistamisesta kannustamiseen. Työtä haluaville mahdollisuuksia työllistymiseen. Teoksessa Hirvilammi, T. & Laatu M. (toim.) Toinen Vääräyskirja. Lähikuvia sosiaalisista epäkohdista. Vammala: Vammalan kirjapaino.

Välimaa O. 2008. Oikeutetusti työtön? Neuvottelu pitkäaikaistyöttömien ryhmän leimatusta jäsenyydestä. Teoksessa Roivainen I., Nylund M., Korkiamäki R. & Raitakari S. (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla? Juva: PS-kustannus.

Sähköiset

Arbetsförmedlingen. 2019. Viitattu 22.1.2020. <https://arbetsformedlingen.se/>

- Avustushakemus: Hankeavustus. 2017. Sininauhasäätiö. Sisäinen asiakirja. Viitattu 12.1.2020.
- A-klinikkasäätiö. 2017. PARADISE24fin-kysely: Visualisointi avartaa tulkin mahdollisuuksia. Viitattu 14.1.2020. https://tietopuu.a-klinikkasaatio.fi/arjen_toimintakyky/Paradise24fin-kysely
- Finlex. Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta (1295/2002). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2002/20021295#Pidp446769296>. Viitattu 4.9.2019.
- Freystätter, H. & Mattila, V-M. 2011. Finanssikriisin reaalityöeloudelliset vaikutukset Suomessa: alustava kokonaisarvio. Valtioneuvoston kanslian raporttisarja 7/2011. Valtioneuvoston Kanslia. Viitattu 23.1.2020. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161837/Raportti%2011-03-15%20nettiin.pdf?sequence=1>
- Isola A-M, Kaartinen H, Leemann L, Lääperi R, Schneider T, Valtari S & Keto-Tokoi A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Työpäpəri 33/2017. Helsinki: Suomen Yliopistopaino. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_978-302-917-0.pdf?sequence=1
- Elonen, N., Niemelä, J., & Saloniemi, A. (2017). Aktivointi ja pitkäaikaistyöttömien monenlainen toimijuus. *Janus Sosiaalipolitiikan Ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti*, 25(4), 280-296. Viitattu 11.10.2019 <https://journal.fi/janus/article/view/60756>
- Kauppinen T.M, Saikku P & Kokko R-L 2010. Työttömyys ja huono-osaisuuden kasautuminen. Teoksessa Vaarama M, Moisio P & Korhonen S. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2010. Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos. Helsinki: Yliopistopaino. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80297/8cec7cec-5cf3-4209-ba7a-0334ecdb6e1d.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Katz, F. L. 2010. Long-Term Unemployment in the Great Recession. Harvard University. Joint Economic Committee. U.S. Congress. Viitattu 23.1.2020.
- Kela. 2017. Tietoa Kelasta. Kunnille aikaisemmin tietoa työmarkkinatuen saajista. <https://www.kela.fi/-/kunnille-aikaisemmin-tietoa-tyomarkkinatuen-saajista> Viitattu 10.9.2019.
- Kela. 2018. Tilasto Suomen työttömyysturvasta. Suomen virallinen tilasto. Sosiaaliturva 2018. Helsinki. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/248408/Tilasto_Suomen_tyotto-myysturvasta_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kela. 2019. Tietoa Kelasta. Työttömän perusturvan menot ylittivät vuonna 2018 ansioturvan menot ensimmäistä kertaa. Viitattu 8.9.2019. https://www.kela.fi/ajankohtaista/-/aset_publisher/mHBZ5fHNro4S/content/tyottoman-perusturvan-menot-ylittivat-vuonna-2018-ansioturvan-menot-ensimmaista-kertaa
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017. Työttömien osaamisen kehittäminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 17/2017. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 23.1.2020. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79771/OKM_17_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Pavelin, K., Pundir, S. & Cham, J. A. 2014. Ten Simple Rules for Running Interactive Workshops. PLoS Computational Biology. Viitattu 22.1.2020. https://www.researchgate.net/publication/260447095_Ten_Simple_Rules_for_Running_Interactive_Workshops

Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Ruusuvuori, J., & Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) Haastattattelun analyysi. E-kirja.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2019. Toimintasuunnitelma 2016-2019. Toimenpiteet vuodelle 2019. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:6. Helsinki.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus [verkkajulkaisu].

ISSN=1798-7830. Työllisyys ja työttömyys 1959-2018 2018. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 12.1.2020]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/tyti/2018/16/tyti_2018_16_2019-12-03_tie_001_fi.html

Suomen virallinen tilasto (SVT): Työssäkäynti [verkkajulkaisu].

ISSN=1798-5528. työttömien taustat 2018. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 12.1.2020]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/tyokay/2018/02/tyokay_2018_02_2019-05-24_tie_001_fi.html

Toimintakyky kuntoon. 2017. Siltavalmennusyhdistys. Viitattu 12.1.2019. <https://www.toimintakykykuntoon.fi/>

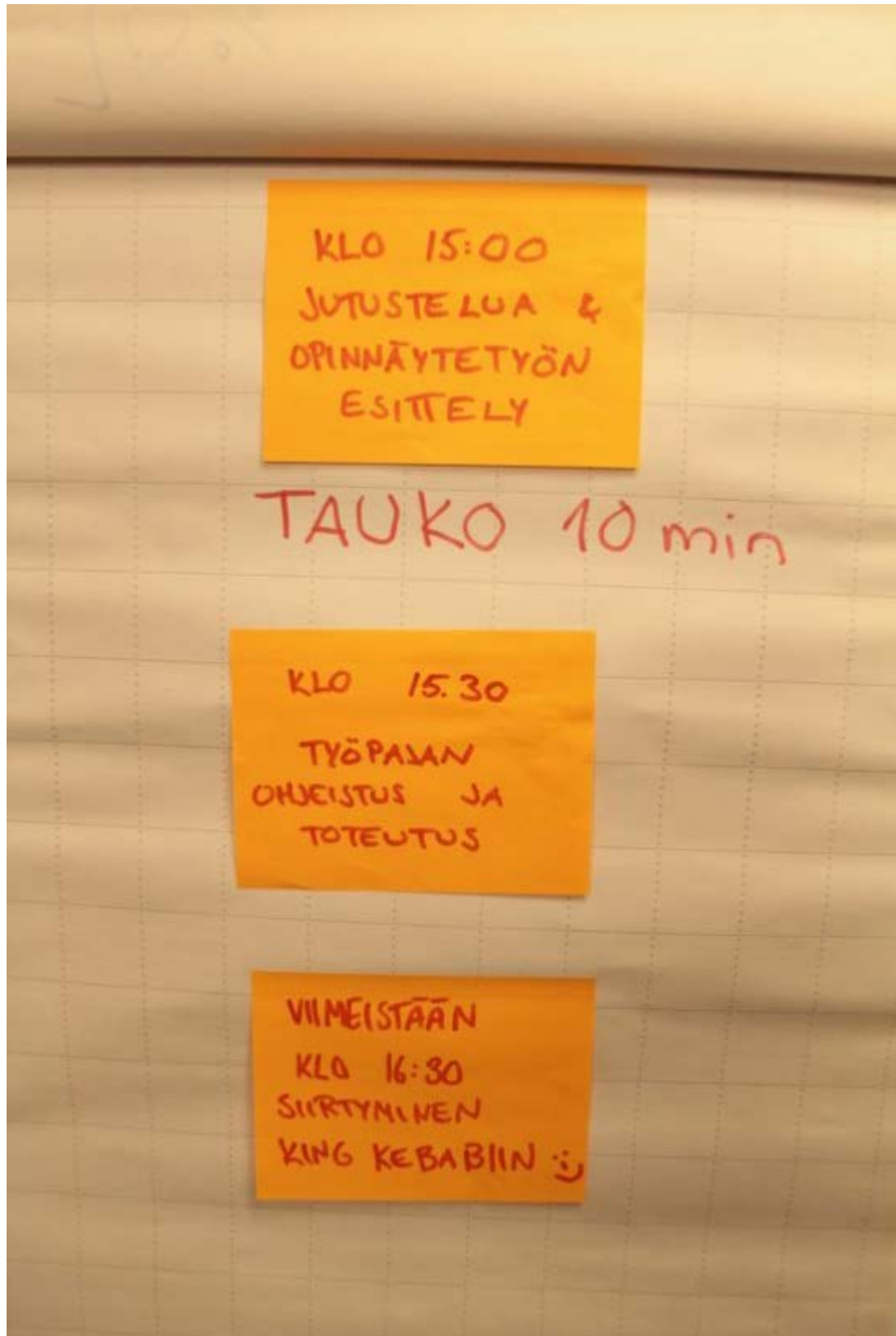
Työterveyslaitos. 2018. Kykyviisari auttaa toiminnan vaikutuksen arvioinnissa. Viitattu 14.1.2020. <https://www.ttl.fi/blogi/kykyviisari-auttaa-toiminnan-vaikutusten-arvioinnissa/>

Julkaisemattomat

Leeman, L. & Keto-Tokoi, A. 2019. Seminaari: Osallistu ja osallista! Osallisuuden edistäminen ESR+-hankekaudella 2021-2027. THL. Helsinki.

Liitteet

Liite 1: Aineistonkeruutyöpajan 6.6.2019 ohjeistusta osallistujille

Liite 2: Suostumuslomake

SUOSTUMUSLOMAKE

Sininauhasäätiön Askel kerrallaan -hanke kehittää asiakaslähtöisiä toimintamalleja. Toimintamallien kehittäminen tapahtuu opinnäytetyön muodossa, jonka toteuttaa hankkeen työntekijä Sirpa Hyysalo. Hankkeeseen osallistuneille asiakkaille järjestetään työpaja 6.6.2019, jolloin hankkeeseen osallistuneilta kerätään tietoa ja näkemyksiä siitä, mitkä asiat ovat edistäneet ja estäneet heidän mahdollisuuksiaan päästä työelämään. Askel kerrallaan -hanke vastaa kerättyjen tietojen asianmukaisesta ja tietoturvallisesta säilyttämisestä sekä dokumentoinnista.

Annan suostumukseni hankkeelle sekä opinnäytetyöntekijälle käyttää antamiani vastauksia

- ( ) toiminnan kehittämiseen
- ( ) opinnäytetyön tekemiseen

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Paikka ja aika

Suostumuksen vastaanottajan allekirjoitus ja nimenselvennys